

**KATEDRA HISTORIE FILOZOFICKÉ FAKULTY
UNIVERZITY PALACKÉHO V OLMOUCI**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Sovětský Řád rudé hvězdy
v kontextu Velké vlastenecké války**

Štěpán Frank

2019

**PROHLAŠUJI, ŽE JSEM TUTO BAKALÁŘSKOU PRÁCI ZPRACOVAL
POUZE NA ZÁKLADĚ UVEDENÝCH PRAMENŮ, LITERATURY A
DALŠÍCH ZDROJŮ.**

V Zábřeze dne 2019

.....

OBSAH

1. ÚVOD.....	4-6
2. SOVĚTSKÁ VOJENSKÁ SYMBOLIKA 1917 (1923) – 1931.....	7-9
3. OSTATNÍ SOVĚTSKÁ VOJENSKÁ VYZNAMENÁNÍ 1931 – 1941.....	10-14
4. ŘÁD RUDÉ HVĚZDY 1931 – 1941.....	15-23
5. VELKÁ VLASTENECKÁ VÁLKA.....	24-36
6. NĚKOLIKANÁSOBNÍ NOSITELÉ ŘÁDU RUDÉ HVĚZDY.....	37-39
7. POVÁLEČNÁ UDÍLENÍ.....	40-43
8. ZAHRANIČNÍ NOSITELÉ ŘÁDU RUDÉ HVĚZDY.....	44-45
9. POROVNÁNÍ SE ZAHRANIČNÍMI DEKORACEMI DOBY DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY.....	46-48
10. ZÁVĚR.....	49-50
11. SEZNAM ZDROJŮ A LITERATURY.....	51-53
12. SUMMARY.....	54
13. PŘÍLOHY 1	
14. PŘÍLOHY 2	

1. Úvod

Sovětská faleristika je v našich končinách velmi chabě zmapovanou oblastí historie. Lze dokonce říci, že badatel, historik či sběratel je při své odborné práci odkázán pouze na sběratelskou či propagandistickou literaturu, která však absolutně postrádá kontext. Můžeme zde uvést aukční katalogy se stručným popisem, sborníky oslavných básní na vojáky Svobodovy armády či paměti válečníků, často v příloze doprovázené právě vyznamenáními. Faleristika, která v Sovětském svazu vznikla, absolutně zavrhlá všechny carské symboly, které byly do Ruska přeneseny ze západních částí Evropy. V carském Rusku se ujala klasická symbolika nákrčních stuh, velkokřížů či náramenních stuh tak, jak ji známe například z Francie (Řád čestné legie), Velké Británie (Řád britského impéria), Polska (Řád Polonia Restituta) či Československa (Řád bílého lva).¹ V Sovětském svazu se naopak od veškeré této symboliky pokusili (byť dočasně) distancovat. Do částečné obnovy carské symboliky v roce 1943 se zde vytvořilo několik řádů, které postrádaly veškerou, byť jen symbolickou připomínku carské umělecké školy a plně ilustrovaly tzv. socialistický realismus.

Když však pomineme ideologicko-uměleckou stránku věci, dostáváme se k tomu, že na rozdíl od nás Čechů, se Sovětský svaz snažil svým vyznamenaným zajistit maximální možné výhody, které byly velmi příjemné. Bezplatné cesty nositelů po různých koutech Sovětského svazu, finanční podpora a úcta a vděk spoluobčanů potkávaných nositelem na ulici. Rusové si svých hrdinů dovedou vážit a platí to zvláště u válečníků. Ruské a sovětské řády i medaile jsou okouzujícími památkami vojenských dějin, které připomínají často až nadlidské úsilí ruských a sovětských vojáků, kteří pro svoji vlast prolévají krev a po miliónech umírali v největších bitvách, které lidstvo poznalo. Po dlouhých úvahách o tom, co a o čem psát, jsem tedy zvolil sovětský Řád rudé hvězdy. Toto téma je mým dlouholetým koníčkem, ale zvolil jsem je hlavně proto, že toto čestné bojové vyznamenání, udělované za těžká zranění a bojové zásluhy, stejně jako za dlouhá odsloužená léta, uniká historikům při výkladu kontextů Velké vlastenecké války a rozboru historie Rudé armády vůbec. Většina faleristické či sběratelské literatury (pokud vůbec je) se soustředí hlavně na Zlatou hvězdu hrdiny SSSR, na Řád vlastenecké války či na Řád slávy.² Účelem mé práce je ulehčit kolegům historikům práci při vyhledávání zajímavostí a konkrétních příběhů milionů sovětských vojáků, ale také sběratelům, kteří často přebírají údaje z neoborných internetových portálů či z

¹Mezi ruskými řády můžeme uvést Řád sv. Stanislava, Řád sv. Anny, Řád sv. Jiří či Řád sv. Alexandra Něvského. Poslední jmenovaný řád byl v roce 1942 obnoven (pochopitelně bez přízviska „svatý“) a v jiném uměleckém provedení udělován nižšímu důstojnickému sboru a v omezené míře také řadovému kádru RKKK. Obdobou Řádu sv. Jiří se pak v roce 1943 stal Řád slávy ve třech třídách, mající podobu sovětské pěticípé hvězdy s vyobrazením Kremle na medailonu, avšak doplněný starou romanovskou oranžovo-černou stuhou na kolodce.

²Řád vlastenecké války, zavedený v roce 1942, se stal fenoménem Druhé světové války hlavně proto, že v roce 1985 probíhalo tzv. Reudělování, které trvalo do konce osmdesátých let. Řád tímto způsobem obdrželi všichni živí účastníci Velké vlastenecké války. Bez ohledu na zásluhy a dosavadní stanovy řádu.

ústního podání starších sběratelů či nadšenců vojenské historie.

Až do zániku Sovětského svazu bylo studium sovětských vyznamenání více méně nemožné. Bylo to i proto, že archivy vojenské i civilní nebyly zahraničním badatelům otevřeny, sovětským s obtížemi. Dalším důvodem bylo, že většina nositelů stále žila. A řády odňaté perzekuovaným v politických procesech či v průběhu Velké vlastenecké války byly stále uloženy na sekretariátu Prezídia nejvyššího sovětu SSSR. Nebylo tedy obvyklé, že by nějaký sběratel shromáždil větší množství faleristického materiálu sovětské provenience tak, jako je tomu dnes. Ne vždy je však místním historikům umožněno do těchto sbírek nahlédnout, což považuji za velice podstatnou chybu. I když je i v České republice početné zastoupení sběratelů sovětských militarií či historiků zabývajících se dějinami SSSR i jeho vojenskou historií, chybí zde nějaká příručka, která by napomohla serióznímu pojetí tohoto historického bádání, které by tak dostalo podobu konkrétního studia historie. A pomohla by také jako doplňková práce pro studium dějin Sovětského svazu. Dalším problémem pak je, že sběratelé se cítí diskriminováni tím, že o jejich oboru zájmu je tak žalostně málo literatury, a odmítají tak s obcí historickou spolupracovat. Popisem konkrétního sovětského řádu – Řádu rudé hvězdy - tak chci malým dílem i já přispět k práci ruských kolegů historiků a sběratelů a napomoci napravit tento nedostatek i u nás tím, že zde představím možnosti bádání a některou obecnější i konkrétní literaturu. Hlavním cílem mé práce tak bude sledovat a podrobit kritice tuto starší i novou literaturu a zdroje a napomoci dalšímu studiu sovětské faleristiky ve spojení s historickými událostmi, protože bezpochyby za těmito událostmi stojí příběhy jednotlivých vojáků, kteří bojovali na bojištích po celé 20. století. A troufám si říci, že bez znalosti těchto souvislostí nepochopíme mentalitu sovětských vojáků. S obtížemi pak můžeme skládat nějaký konkrétnější popis Rudé armády. Obecných prací o Rudé armádě je mnoho, konkrétnějších už méně, ale systém odměňování krasnoarmějců se vyskytuje velice chabě a v mnoha případech vůbec.

Jedním z hlavních zdrojů informací, na kterém je zčásti postaveno mé stávající povědomí o řádu a jeho historii, je portál MONDVOR, jehož podrobnějšímu popisu se budu věnovat v této práci také. Jelikož je většina příspěvků od amatérských sběratelů, můžeme říci, že portál postrádá potřebnou odbornost. Je určen spíše právě sběratelům a milovníkům historie z řad neodborné veřejnosti, s čímž však já úplně nesouhlasím. Já ho při této práci využívám, protože mnoho z uvedeného o Řádu rudé hvězdy jsem schopen podložit jinou literaturou, archivními materiály a také svým vlastním výzkumem, který v práci hodlám dále rozvinout a vybrat jednotlivé vybrané kapitoly z dějin řádu i sovětského systému oceňování celkově. Velkou část práce budou zaujímat jednotlivé osobnosti s Řádem rudé hvězdy spojené – tedy několikanásobní nositelé, zahraniční nositelé, hrdinové Občanské a hlavně Velké vlastenecké války, ale představím také příběhy lidí, kteří ho obdrželi za své zločiny v řadách Čeky, GPU, NKVD a KGB. Rozsáhlou část budu rovněž věnovat popisu verzí

řádu, jeho uměleckému zpracování, právním podkladům, duplikátům, dekretům a výrobcům sérií tohoto významného sovětského ocenění. Jak je tomu zvykem u ruských odborných prací, nezapomenu rozebrat více i udělení zahraničním hrdinům z Československa, Francie, Španělska, Polska. Mezi vyznamenanými občany Československa jsou například Marie Ljalková, odstřelovačka 1. československého polního praporu či Hrdinové Sovětského svazu Richard Tesařík, dvojnásobný nositel Řádu rudé hvězdy a také Josef Buršík. Hodlám využít digitalizovaných dekretů a jiných dokumentů z portálů Podvig naroda³ a Pamjat' naroda⁴, dále pak knihy Nikolaje Strelalova a Valerije Durova - Řád rudé hvězdy⁵, kterou ještě popíšu níže, a v neposlední řadě použiji také hmotné prameny – konkrétní Řády Rudé hvězdy ze svých sbírek, některé s příslušnými dekrety. Další pomoc poskytuje portál Geroi strany⁶, který však popisuje pouze Hrdiny Sovětského svazu, Hrdiny socialistické práce a takzvané „plné hrdiny vojenských řádu Slávy“, zmiňuje však i ostatní vyznamenaní těchto sovětských hrdinů, včetně Řádu Rudé hvězdy.

Řád rudé hvězdy je v sovětské soustavě oceňování poněkud opomíjeným vyznamenaním, jelikož je bráno jako vyznamenaní pro raněné, jako služební vyznamenaní nebo takový nižší stupeň před udělením Řádu vlastenecké války či Řádu rudého praporu. To však neodpovídá realitě a ve své práci tento fakt i podobné jiné omyly hodlám vysvětlit a objasnit. Řád, založený v roce 1930 je velmi vysokým oceněním, což platí hlavně pro předválečnou éru. Po Řádu rudého praporu jde o druhé vojenské státní vyznamenaní za tehdy třináctiletou existenci sovětského Ruska, což myslím dostatečně dokazuje, jak byl tento řád významný a jak důležité osobnosti se staly jeho prvními nositeli. V soustavě sovětských ocenění tak tento řád za celou existenci Sovětského svazu zaujímal své čestné místo a rádi se ním honosili i jeho zahraniční nositelé, jelikož nešlo o vyznamenaní politického, ale spíše vojenského rozměru, což platí zvláště pro dobu Velké vlastenecké války.

K práci jsem přidal obsáhlé přílohy, ve kterých popisují vizuální vývoj řádu, a přiložil jsem také příslušné dekrety. V mnoha případech jsem čerpal z dostupných internetových zdrojů, ale většinou pochází fotografované řády z mé sbírky. Podotýkám, že fotografie či informace, které nejsou příslušně citovány, se nachází v mém archivu.

³<http://podvignaroda.ru/?#tab=navHome> , 24.10. 2018 .

⁴<https://pamyat-naroda.ru/>, 6. 2. 2019.

⁵СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008.

⁶<http://www.warheroes.ru/> , 27. 10. 2018.

2. Sovětská vojenská symbolika 1917 (1923)-1931

Základním symbolem Sovětského svazu a jeho armády, tedy Dělnicko-rolnické rudé armády (dále jen RKKa) se již v roce 1917 stala rudá hvězda. Prozatím se tak dělo jen v omezené míře a revoluční vojáci užívali různé červené šátky či stuhy, čímž vyjadřovali krev revoluce. Samotný počátek užívání se zařazuje do revoluční Moskvy, kam se vraceli ruští vojáci z fronty. Pro odlišení revoluční armády od té navrativší se, rozhodl sovět o užívání hvězdy. Ruská literatura uvádí, že pro toto odlišení rozdali důstojníci vojákům plechové pěticípé hvězdy pro nošení na čepici. Když se pak navrátili vojáci spojili s bolševiky, natřeli vojáci své hvězdy rudou barvou socialismu, a tak údajně vznikla klasická rudá hvězda, jak ji známe dnes, avšak nošená dvěma cípy nahoru.⁷

Prvním státním vyznamenáním, které zdobila mimo jiné také rudá hvězda, se stal Řád rudého praporu. Byl zaveden dekretem Centrálního výkonného výboru RSFSR 16. září 1918. Autorem uměleckého zpracování řádu byl V. V. Denisov. Aby se ještě více zvýraznila revoluční estetická stránka řádu, nosil se na zvláštní stuhové kokardě rudé barvy a vždy na levé straně stejnokroje z pohledu nositele. Řád byl udělován za zvláštní chrabrost, odvahu a mužnost, projevenou při obraně socialistické vlasti.⁸ Toto vyznamenání však bylo považováno za nejvyšší, čeho mohl voják ve své službě nové socialistické vlasti dosáhnout, a většinou se udělovala mnohem skromnější ocenění. Takovýmto oceněním mohla být zbraň s vyrytým jménem (chladná či střelná), hodinky nebo pouze nějaký doplněk ošacení, tedy kalhoty, kožešinová čepice nebo kožený řemen s příslušenstvím. Mnohem častěji se však zasloužilý válečník musel spokojit s pochvalou velitele před nastoupenou jednotkou soudruhů.⁹ Mezi nositeli Řádu rudého praporu RSFSR pak najdeme tak významné osobnosti, jako byli Kalinin, Ordžonokidze, Frunze, Kujbyšev, Čapajev, Vorošilov, Buďonnyj a mnozí další. Celkově se do 1. ledna 1933 udělilo 16762 Řádů rudého praporu RSFSR.¹⁰ Již v roce 1924 byl Řád rudého praporu RSFSR zrušen a nahrazen Řádem rudého praporu SSSR. Řád rudého praporu SSSR byl založen 1. srpna 1924. Účelem bylo sjednotit rozmanitá ocenění jednotlivých svazových republik a tedy vytvořit vyznamenání, které by RKKa reprezentovalo jako celistvou sílu, která zahrnuje desítky národů v jednom společenství. Řád rudého praporu byl od tohoto roku de facto stejný jako předchozí typ. Jediným rozdílem pak bylo nahrazení nápisu RSFSR za SSSR. V roce 1924 bylo taktéž nařízeno, aby nový řád nebyl udělován za zásluhy vykonané do 1. ledna 1923.¹¹ Proto byl ještě do začátku třicátých let v mincovnách raženy i Řády rudého praporu RSFSR. Toto nařízení však bylo porušeno hned dvakrát. V roce 1927 byl k výročí revoluce vyznamenán

⁷CHVOSTOV, M.: *The Russian Civil War (1): The Red Army*, Bloomsbury, 1996.

⁸<http://www.mondvor.narod.ru/ORBan.html>, 7. 12. 2018.

⁹DUROV, V.: *Ruská a sovětská vojenská vyznamenání*, Praha 2006, s. 53.

¹⁰<http://www.mondvor.narod.ru/ORBan.html> 6. 2. 2019.

¹¹TUMANOV, R.: *Vyšší stupně vyznamenání, řády a medaile SSSR a odznaky Rudé armády*, Praha 1945, s. 7.

řádem křížník Aurora a 23. března 1928 byla za zásluhy vykonané v době Občanské války vyznamenána Baltská flotila. Navíc byla také udělena čestná zbraň (šavle) s odznakem Řádu rudého praporu SSSR, a to hrdinovi Občanské války Stěpanu Sergejeviči Vostrecovovi, který byl v té době nositelem 4 Řádů rudého praporu RSFSR.¹² Řád byl pak udělován po celou dobu existence SSSR a maximální počet udělení pak bylo 7 řádů. Celkově bylo uděleno 16762 Řádu rudého praporu RSFSR a 581 300 Řádů rudého praporu SSSR.¹³ Sedmi Řády rudého praporu pak byl dekorován například trojnásobný Hrdina SSSR Maršál letectva Ivan Nikitovič Kožedub.

Novému svazu republik však chyběly základní rysy systému udělování řádů a medailí v té podobě, jakou známe ze západních zemí. První roky zde chyběly jakákoliv jiná ocenění.¹⁴ Medaile, které na západě tvoří nižší stupeň ocenění, se Sověti rozhodli nahradit odznaky. Jedním z prvních odznaků, který měl tento účel splnit, byl odznak „Čestnému vojáku Karelského frontu“, zavedený v roce 1922 (fotografie tohoto extrémně vzácného vyznamenání je ke zhlédnutí v příloze). Účelem bylo ocenit vojáky, kteří se účastnili tažení proti bílým Finům v době od října 1921 do února 1922. Dalším takovým oceněním pak byl odznak „Vojáku KVŽD“ (Čínské východní železniční dráhy). Toto ocenění bylo určeno pro válečníky, kteří se účastnili ozbrojeného konfliktu na této železnici mezi Čínou a SSSR v roce 1929.¹⁵ Ostatní odznaky, udělované za události Občanské války nebo za revoluční události, již plnily roli spíše pamětních medailí. Odznáčky, udělované za střelbu či řízení tanku nebo letadla, pak můžeme zařadit do kategorie výkonnostních odznaků.¹⁶

Co se týče rozlišovací symboliky, vytvořila Rudá armáda pro jednotlivá vojska velké množství odznaků, které pak byly využívány až do třicátých let. Největší zajímavostí jsou však sovětská hodnostní označení, která byla s několika málo změnami využívána až do roku 1943. Sovětský svaz opustil tradiční ruské pogony¹⁷ a zavedl límcové výložky, označující hodnost a druh vojska. Následující výčet důstojnických hodností odpovídá předpisům z roku 1919.

1-3 trojúhelníky rudé barvy nosil: samostatný velitel, pomocník velitele čety a staršina.

1-4 čtverce rudé barvy nosil: velitel čety, velitel roty, velitel praporu a velitel pluku.

1-4 kosočtverce rudé barvy nosil: velitel brigády, velitel divize, velitel armády, velitel frontu.

Čepicovým odznakem pak po celou existenci SSSR zůstávala rudá hvězda, v důstojnické hodnosti doplněná opaskem s přezkou se stejným stylizováním, avšak bez smaltování, pouze v

¹²СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красного знамени*, Москва 2005, s. 45.

¹³<http://www.mondvor.narod.ru/ORBan.html>, 11. 2. 2019.

¹⁴Řád rudého praporu měl i svoji pracovní podobu. Mimoto byly tyto řády do roku 1924 vyráběny pro každou svazovou republiku zvlášť. Řády rudého praporu např. Azeříbajdžánské SSR nebo Běloruské SSR patří mezi sběratelsky nejvzácnější dekorace v sovětské faleristice vůbec.

¹⁵ЛАРИН, М., ХВАТОВ, А.: *Неизвестные войны России*, Москва 2012, s. 480.

¹⁶Zařazení do výkonnostních odznaků volím proto, že období těchto ocenění najdeme v mnoha jiných armádách. Příkladem budiž speciální výkonnostní odznaky japonské armády, nebo výkonnostní odznaky prvorepublikové československé armády.

¹⁷Pogony = nárameníky. V ruské carské armádě vyšívány stříbrnou nebo zlatou nití. Rudá armáda se k jejich používání znovu vrátila v roce 1943.

barvě bronzu. Mezi další typické znaky sovětského vojáka (důstojníka) pak náležely rudé krokve na rukávech a kapesní hodinky s revoluční rytinou.

3. Ostatní sovětská vojenská vyznamenání 1931-1941

Do Velké vlastenecké války se sovětské Rusko prezentovalo pouze nepočetnou skupinou řádů a medailí, které často nebyly pro řadové vojáky dosažitelné. Rudá armáda se snažila ocenit drobnější zásluhy svých vojáků odznaky, nebo příležitostně dovolenkami a přidělovými výhodami. Aby se předešlo krajní nespokojenosti nižšího a vyššího velitelského sboru RKKA, bylo již na konci třicátých let rozpracováno několik prototypů jednotlivých řádů a medailí. Vytvořil se základ pro zavedení Řádu Lenina a Řádu rudé hvězdy, v druhé polovině desetiletí pak vedení SSSR přistoupilo k zavedení občanského Řádu znaku cti. Medaile, které sovětské vedení považovalo za pozůstatek carismu, byly vzaty na milost až v roce 1938, kdy byly zavedeny hned tři medaile za zásluhy vykonané v rámci RKKA. První z nich, medaile „20 let RKKA“, měla sice charakter jubilejní, ale v důsledku záslužné medaile, Medaile za odvalu a Medaile za bojové zásluhy pak představovaly skutečně válečná vyznamenání, jejichž zavedení bylo vynuceno událostmi na jezeru Chasan a u Chalchyn-golu. Autorem všech tří medailí byl uznávaný umělec S. I. Dmitrijev.

Řád Lenina byl zaveden společně s Řádem rudé hvězdy 6. dubna 1930. Projekt řádu zpracovávali umělci Šadr a Dubasov, novou verzi z roku 1934 pak vytvořil medailér Vasjutinskij. Jako vzor pro ústřední medailon řádu posloužila Leninova fotografie, vytvořená v roce 1921 na III. kongresu Kominterny.¹⁸ Jednalo se o druhé nejvyšší vyznamenání Sovětského svazu obecně. Přesné znění jeho stanov zde nepovažuji za nutné. Jedná se o vyznamenání za civilní i za vojenské zásluhy a odznak řádu je zhotoven ze zlata a platiny.¹⁹ Stejně jako Řád rudé hvězdy může být udělen i útvarům a lodím, organizacím a továrnám. Z toho důvodu byl například 23. května 1930 vyznamenán Řádem Lenina č. 1 deník Komsomolská pravda²⁰. Statut řádu je ve dvou bodech shodný s Řádem rudé hvězdy, tedy, že se uděluje za výjimečné zásluhy o obranyschopnost SSSR a za výjimečné zásluhy při vedení bojových operací. Pro předválečnou éru však platí, že se oba řády udělovaly za podobné zásluhy, protože nově zavedený Řád rudé hvězdy stejně jako Leninův řád požívaly značnou prestiž.²¹ Postupně si však Řád Lenina budoval svoji nezpochybnitelnou pozici na špičce sovětských ocenění, a stával se pro většinu vojáků nedosažitelným. Co se týče civilního udělování, jeho největší „boom“ přišel až po Velké vlastenecké válce, a řád tím ztratil svoji výjimečnost a váhu. Můžeme dokonce říci, že mezi lety 1970-1991 je jedinou výhodou tohoto vyznamenání (mimo požívané renty)²² jeho zpracování z drahých kovů. Ne vždy to však bylo pravidlem. Mezi jeho civilní nositele patřili také hudební skladatel Dmitrij Šostakovič (třikrát) nebo

¹⁸СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Ленина и Орден (проект) Сталина*, Москва 2005, s. 28-29.

¹⁹V letech 1930-1934 byl řád vyráběn ze stříbra a měl diametrálně odlišný vzhled, od roku 1943 pak byl nošen na rudé stuze se zlatými pásky po obou okrajích.

²⁰<http://www.mondvor.narod.ru/OLenin.html>, 7. 2. 2019.

²¹Vlastní výzkum autora, založený na studiu jednotlivých udělení a na jejich komparaci.

²²Za všechny sovětské řády byla vyměřena finanční odměna, která se podle jednotlivých ocenění lišila.

klavírista Svjatoslav Richter.²³

Do začátku války se udělilo kolem 6500 řádů a za Velké vlastenecké války bylo zrealizováno kolem 41 000 udělení, z toho asi 39 000 za bojové zásluhy. V poválečném období byl tento řád udělován hlavně civilistům a do 1. ledna 1995 se udělilo celkově 431 417 řádů.²⁴ Mezi jeho vojenskými nositeli můžeme jmenovat Klimenta Jefremoviče Vorošilova, nebo devítinásobného nositele Řádu Lenina, Hrdinu Sovětského svazu Vasilije Ivanoviče Čujkova. Leninův řád se nosil z pohledu nositele na levé straně stejnokroje nebo občanského oděvu, při přítomnosti jiných vyznamenání vždy jako první.

Dalším vyznamenáním, zavedeným do roku 1941, byl Řád znaku cti, zavedený 25. listopadu 1935.²⁵ Autorem projektu tohoto mimořádně propracovaného vyznamenání byl medailér Denis Goljadkin.²⁶ Řád měl charakter spíše občanského vyznamenání za osobní zásluhy. Stanovy vyznamenání však ze své podstaty připouští i udělení ve válce, to není ve stanovách přímo zakázáno. Řád znaku cti se uděloval například za smělé a pohotové jednání při záchraně lidského života.²⁷ Takovéto jednání bychom očekávali spíše ve válce než v době míru, byť to samozřejmě není vyloučeno. Jako příklad z války mohu uvést záchranu života při bombardování, nebo odsun raněných do týlu a jejich pohotovou záchranu. Řád se pak také uděloval v letech Velké vlastenecké války i za výborné výsledky při budování opevnění a opravy poškozených budov. Zajímavé je, že ve dvou případech byl řád udělen jako čistě vojenské vyznamenání. 29. prosince 1941 byla Řádem znaku cti vyznamenána skupina důstojníků RKKK a spolupracovníků úředních orgánů za vynikající zásluhy při obraně Oděssy. Jednalo se jak o důstojníky, tak o civilní zaměstnance, kteří projevili výjimečnou odvahu a pohotovost při zabezpečování evakuace²⁸. V roce 1942 pak byla tímto řádem vyznamenána 170tičlenná skupina partyzánů. Byl mezi nimi i politický komisař Kovpakovy partyzánské skupiny Rudněv. Stejně jako Řád Lenina, byl po roce 1943 řád nošen na stuze, avšak bílé barvy a s oranžovým lemem. Za celou existenci Sovětského svazu, bylo uděleno 1.580.850 těchto řádů.²⁹ Řád se nosil na pravé straně stejnokroje a při přítomnosti ostatních vyznamenání po Řádu družby národů.

Sovětský svaz přistoupil v roce 1938 k zavedení první oficiální medaile. Jelikož byly medaile dědictvím carského Ruska, byly až do tohoto roku považovány za nežádoucí. Medaile byla zavedena 24. ledna 1938 ke 30. výročí založení RKKK.³⁰ Autor pojal medaili jako typický vzor komunistické socialisticko-realistické symboliky. Medaili tvoří kulatá stříbrná mince, která je

²³СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Ленина и Орден (проект) Сталина*, Москва 2005, s. 94-95.

²⁴<http://www.mondvor.narod.ru/OLenin.html>, 7. 2. 2019.

²⁵TUMANOV, R.: *Vyšší stupně vyznamenání, řády a medaile SSSR a odznaky Rudé armády*, Praha 1945, s. 8.

²⁶<http://www.mondvor.narod.ru/OZnPoch.html>, 7. 2. 2019.

²⁷TUMANOV, R.: *Vyšší stupně vyznamenání, řády a medaile SSSR a odznaky Rudé armády*, Praha 1945, s. 8.

²⁸ВЬЮНЕНКО, Н.: *Черноморский флот в Великой Отечественной войне*, Москва 1957, s. 42.

²⁹<http://www.mondvor.narod.ru/OZnPoch.html>, 7. 2. 2019.

³⁰TUMANOV, R.: *Vyšší stupně vyznamenání, řády a medaile SSSR a odznaky Rudé armády*, Praha 1945, s. 25.

překrytá na aversu smaltovanou rudou hvězdou, v její dolní části je pak zlacená číslice XX.³¹ Revers pak tvoří na zvrásněné půdě stojící postava rudoarmějce mířícího puškou na cíl a letopočet 1918-1938. Medaile je zhotovena ze stříbra a do roku 1943 byla nošena na malé obdélníkové kolodce potažené rudou stuhou, aby se předešlo jakékoliv podobě s carskými medailemi. Od roku 1943 pak byla medaile nošena na vysoké pětiúhelníkové kolodce, pokryté šedou stuhou s rudým lemováním.³² Medaile, která byla určena jako jubilejní, však nesplňovala základní atributy tohoto typu medaile, a je tedy možné ji zařadit zčásti mezi medaile záslužné.³³ Medaile se udělovala vojákům, kteří k 23. lednu 1938 sloužili v RKKA 20 let, za výjimečné zásluhy v době Občanské války a také nositelům Řádu rudého praporu RSFSR za zásluhy v době Občanské války. Sčítání odsloužených let také navyšovala služba v jednotkách Rudé gardy nebo Rudých partyzánských skupinách. Medaili udělovalo Prezídium nejvyššího sovětu SSSR a do 1. ledna 1995 bylo uděleno 37504 kusů.³⁴

Medaile za odvalu byla zavedena 17. října 1938 jako nejvyšší medaile celé vojenské faleristické hierarchie. Její vzhled odráží poslání medaile – oceňovat válečníky za takové zásluhy, které jsou obdivuhodné, ale stále ještě nepostačují na udělení řádu. Medaili tvoří kulatá stříbrná mince, na aversu zobrazuje tři za sebou letící letouny, pod kterými je ve dvou řádcích napsáno „*ZA ODVAHU*“. Pod nápisem pak stojí na půdě stylizovaný těžký tank T-35. Půda je hladká a nese nápis SSSR. Revers medaile je hladký a nachází se na něm pouze číslo medaile. Medaile se do roku 1943 nosila na stejné kolodce a stuze jako Medaile „*20 let RKKA*“, poté pak na kolodce pokryté šedou stuhou s tmavomodrým lemováním. V zahraničí je tato medaile považována za to nejčestnější ocenění, jakého mohl sovětský voják dosáhnout. Je to však pouze mylná domněnka, která je podložena pouze jejím nepřilíhivým vzhledem.³⁵ Medaile byla udělována za boj s nepřáteli SSSR, za obranu hranic a za výjimečné zásluhy spojené s riskováním vlastního života. Do roku 1995 jich bylo uděleno 4569893.³⁶

Medaile za bojové zásluhy byla založena společně s Medaili za odvalu. Avers tvoří nápis SSSR a ve třech řádcích nápis „*ZA BOJOVÉ ZÁSLUHY*“. Pod nápisem je zobrazena puška Mosin (podle optického zpracování spíše typu Berdan) s bodákem, zkřížená s důstojnickou šavlí. Revers je hladký, pouze s číslem medaile. Toto nejnižší státní vyznamenání pro vojáky, bylo udělováno za odsloužená léta, za výjimečné zásluhy ve válce mimo boj a také za drobnější zásluhy vykonané v

³¹Zlacení se na kusech přeživších válek zpravidla nedochovalo z důvodu jeho nízké kvality.

³²Nový předpis se řešil úpravou starých kusů na osobní žádost nositele.

³³Ostatní jubilejní medaile byly udělovány bez ohledu na zásluhy a k jejich obdržení postačovalo být místním funkcionářem, nebo nošení jiné záslužné medaile. Například jubilejní medaile 1500 let Kyjeva, 250 let Leningradu a 800 let Moskvy, obdrželi všichni význační obyvatelé nebo nositelé medailí za obranu těchto měst.

³⁴<http://www.mondvor.narod.ru/MRKKA20.html>, 11. 2. 2019.

³⁵Za výjimečné bojové zásluhy, které spojovaly chrabrost, hrdinství a úspěch jednotky, ve které jednotlivec sloužil, se uděloval například Řád rudé hvězdy, Řád vlastenecké války nebo Řád rudého praporu. Výjimky pak tvořily skutečně neobvyklé zásluhy, za které se udělovala i vyšší ocenění.

³⁶<http://www.mondvor.narod.ru/MOtvaga.html>, 11. 2. 2019.

boji. Mohla být stejně jako Medaile za odvalu udělována i opakovaně, což se často dělo právě v případě udělení za délku služby. Do roku 1943 byla nošena ve stejné podobě jako předcházející medaile, posléze na šedé stuze se žlutým lemováním. Do roku 1995 se udělilo 5210078 kusů tohoto ocenění.³⁷

Nejvyšší možné ocenění, kterého mohl sovětský voják dosáhnout, byl titul Hrdiny Sovětského svazu. Toto ocenění bylo nesmírně ceněno, k jeho udělení bylo nutné vykonat skutečně hrdinský čin, který byl spojen s mimořádnými úspěchy jednotky, nebo mimořádnou chrabrostí a statečností spojenou s obětováním života. Titul Hrdina SSSR byl zaveden v roce 1934 a v roce 1939 pak bylo rozhodnuto o tom, že k titulu bude náležet zlatá hvězda a Leninův řád. Do roku 1995 bylo uděleno 12745 titulů. 102 vyznamenaných obdrželo ocenění podruhé, 4 nositelé potřetí a 2 počtvrté. Tři hvězdy obdrželi hrdinové Velké vlastenecké války, a to - letecká esa Ivan Nikitovič Kožedub a Anton Ivanovič Pokryškin. Čtyři hvězdy obdrželi Georgij Konstantinovič Žukov a Leonid Iljič Brežněv, kterému byla však všechna nejvyšší vojenská vyznamenání z pochopitelných důvodů odňata.

Do soustavy důležitých vojenských vyznamenání pak náleží i odznak za boje u jezera Chasan mezi 29. červencem a 11. srpnem 1938. Byl založen 5. června 1939 a udělován vyššímu i nižšímu stupni hodností RKKK s tím, že 6. srpen je vyhlášen svátkem 1. Zvláštní armády, vyznamenané Řádem rudého praporu.³⁸ Tento odznak sice netvoří součást státních vyznamenání, ale je de facto prvním kampaňovým oceněním SSSR ve druhé světové válce. Odznak je zhotoven z mosazi doplněné rudým smaltováním a nosil se na levé části stejnokroje z pohledu nositele. Přesný počet vyrobených a udělených kusů není znám. Je možné říci, že nebyl příliš obvyklý, protože i předválečné fotografie jej ukazují jen velmi sporadicky. Za Velké vlastenecké války byl pak k vidění čím dál méně, jelikož většina nositelů padla v první fázi války. Dnes se jedná o výjimečně vzácné vyznamenání, nacházející se v několika málo muzeích a sbírkách.³⁹ Posledním zemřelým nositelem odznaku byl Maršál SSSR Sergej Leonidovič Sokolov.⁴⁰ Zajímavostí je, že při výkopových archeologických pracích na Možajské obranné čáře v roce 2008, bylo nalezeno 21 odznaků, které pravděpodobně náležely 32. střelecké divizi, jejíž vojáci bojovali u jezera Chasan a v roce 1941 během ústupu k Moskvě se zde pokoušeli probít z obklíčení a v místě průlomu byli pobiti.⁴¹

³⁷<http://www.mondvor.narod.ru/MBz.html>, 11. 2. 2019.

³⁸Výnos prezidia nejvyššího sovětu SSSR z 5. června 1939 „O uctění památky hrdinů Chasanu“.

³⁹Dle mě známých informací se v ČR nachází jen několik málo kusů. Odhadoval bych, že jich nebude více než 10.

⁴⁰Sokolovův odznak je k vidění pouze na předválečných fotografiích. Na válečných a poválečných snímcích se jeho vyznamenání již nevyskytuje z dosud neznámých důvodů. Podobné je to i u ostatních generálů, kteří odznak obdrželi.

⁴¹БИРИЧЕВ, И.: *108-я стрелковая дивизия в боях за освобождение Можайска*, Москва 1974, s. 308.

4. Řád rudé hvězdy 1931-1941

Na začátku 30. let se objevila nutnost zavést nové vyznamenání, určené pro Rudou armádu. Řád rudého praporu, který měl svoji vysokou auru ještě z dob Občanské války, byl vysokým, vzácným a tudíž těžko dosažitelným oceněním. Vedení RKKA i politické špičky tak začaly uvažovat o novém vyznamenání, které by bylo stejně prestižní, avšak více masové a dosažitelné i za menší zásluhy. Je tedy logické, že jako vzor nového vyznamenání byl vybrán symbol Dělnicko-rolnické rudé armády – rudá hvězda. Nové projekty vyznamenání s názvem „Rudá hvězda“ se objevily už v roce 1925. Oficiálně byl však řád a jeho název schválen výnosem Prezídia centrálního výkonného výboru SSSR 6. dubna 1930, společně s Řádem Lenina. Rozpracování a následná výroba řádu náležela moskevskému závodu GOZNAK⁴² sídlícímu na místě bývalé Brokkarovy kosmetické továrny.⁴³ Zdržení, které způsobili nekvalifikovaní dělníci, vyvolalo nevoli velení RKKA. Protahovalo se vyrobení a udělení řádů, na které již byli první zasloužilí vojáci navrženi. Vorošilov tak osobně musel s Jenukidzem jednat, aby společně vyřešili tento delikátní problém. První řád, který byl vyroben a který Kliment Jefremovič Vorošilov schválil jako vzor, byl však vyroben až 11. dubna 1931. K tomuto dni se pak můžeme přiklonit jako k faktickému datu zavedení řádu. Prototyp se nyní nachází v moskevském muzeu GOZNAKu.

Hlavní podíl na vytvoření vyznamenání měli kromě jejich uměleckých tvůrců hlavně sekretář prezídia Avel Sofronovič Jenukidze a lidový komisař obrany Kliment Jefremovič Vorošilov. Statut vyznamenání byl upřesněn potom v doplňku z 5. května 1930. Řád rudé hvězdy je typickým sovětským vyznamenáním vyznačujícím se prostým a realistickým provedením a také ustoupením od tradiční západní představy o faleristice. Má spíše podobu odznaku, je jednoduše řešen a autorem vyznamenání je umělec V. Kuprijanov. Sochař V. Goleněckij později změnil podobu figury vojáka ve středu vyznamenání.⁴⁴

Řád rudé hvězdy je stříbrná, rubínově rudým smaltem pokrytá pěticípá hvězda. Ve středu hvězdy leží oblý, na spodní straně do obvodového tvaru podkovy vyřízlý medailon se zobrazením figury rudoarmějce v dlouhém plášti a staré armádní čepici tzv. „Bud'onnovce“ s puškou Mosin vz.1891 v ruce. Po obvodu medailonu je na stuze kapitálkami psaný nápis „Пролетарии всех стран, соединяйтесь!“, „Proletáři všech zemí, spojte se!“. Ve spodní části obvodu je nápis „СССР“ = SSSR. Pod medailonem mezi spodními cípy hvězdy se

⁴²Ze slovního spojení „Государственный знак“, tedy státní znak.

⁴³СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 12.

⁴⁴<http://www.mondvor.narod.ru/ORStar.html>, 7. 2. 2019.

nachází stylizovaný symbol srpu a kladiva. Srp a kladivo, stejně jako zepředu viditelné hrany cípů hvězdy jsou doplněny povrchovou úpravou tmavým oxidováním. Revers řádu je hladký, opatřený šroubem pro připevnění na stejnokroji, číslem a značkou mincovny.

Řád se nosí na pravé straně stejnokroje (do roku 1943 se nosil na straně levé) a při přítomnosti jiných vyznamenání se nosí po Řádu vlastenecké války II. stupně.

Řád rudé hvězdy se uděluje

- 1. Za statečnost a odvahu, projevenou v boji nebo při vedení bojové operace, která přinesla úspěch sovětské armádě.**
- 2. Za úspěšné operace útvarů a jednotek, které přinesly značné ztráty nepříteli.**
- 3. Za výjimečné zásluhy o bezpečnost a o nedotknutelnost státní hranice.**
- 4. Za statečnost a odvahu, projevenou při plnění vojenské a služební povinnosti v případě riskování života.**
- 5. Za vzorné plnění speciálních úkolů velení a ostatní hrdinské činy, završené v době míru.**
- 6. Za velké zásluhy při udržování bojeschopnosti RKKA, dobré výsledky v bojové a politické přípravě, za výsledky při osvojování nové bojové techniky a jiné zásluhy, které zvýšily obrannou schopnost vojsk.**
- 7. Za zásluhy v rozvíjení bojové techniky a výuky nebo přípravě kádrů ozbrojených sil SSSR.**
- 8. Za zásluhy v rozvíjení obranyschopnosti ostatních přátelských socialistických zemí.**

Řádem rudé hvězdy se vyznamenávají

- 1. Příslušníci sovětské armády a námořnictva, pohraničního vojska a vnitřního vojska, pracovníci orgánů KGB (NKVD) a také nižší i vyšší hodnosti, sloužící ve vnitřním vojsku.**
- 2. Vojenské jednotky, lodě, útvary a jednotky, učiliště a akademie, spolky a organizace.**

O řádu panují obecné fámy, že to bylo vyznamenání pouze pro raněné, nebo naopak pouze za odsloužená léta. Někteří faleristickí si myslí, že to bylo čistě vojenské nižší vyznamenání a honosil se ním skoro každý krasnoarmějec. Pokud se však budeme hlouběji zabývat sovětskou vojenskou faleristikou, tak zjistíme, že u řádu nelze určit oblast, pro kterou by vyznamenání bylo. Základní

rozdělení je možné pouze na pracovní, všeobecná a vojenská udělení. V prvních letech se s novým řádem velmi šetřilo. Sovětský svaz, až na drobné potyčky, nevedl větší válečné operace, a tudíž nebylo ani mnoho možností pro obdržení státního vyznamenání, včetně Řádu rudé hvězdy. Kromě toho Vorošilov požadoval, aby byl zaveden také Řád rudé hvězdy pro druhé udělení, po vzoru Řádu rudého praporu s číslicí 2 pod srpem a kladivem v dolní části dekorace. Závod GOZNAK také nebyl vybaven dostatečným zázemím, aby dovedl vyrábět řád z jednoho kusu kovu v takové tloušťce. První řády jsou tedy složeny z pěti součástek. První tvoří avers, druhou revers, třetí pak ústřední mince řádu s postavou krasnoarmějce, čtvrtou šroub umístěný na reversu a pátou stříbrná matice, sloužící k upevnění řádu na stejnokroj. Avers a revers jsou spojeny letováním, stejně jako šroub, který má na svém konci plošku, jejíž průměr se pohybuje mezi 4-8 mm, ta slouží pro lepší uchycení k reversu.⁴⁵ Po všech peripetiích tak bylo prvních padesát řádů k dispozici až 1. srpna 1931.⁴⁶

Údaje o jednotlivých uděleních jsou stejně nedostupné jako řády samotné. Nejsou digitalizované a některé z nich jsou nenávratně ztracené. Usilovná práce ruských archivářů však dovoluje přiřadit k jednotlivým číslům alespoň jména jejich nositelů. Řád s číslem 1 z celkového počtu padesáti kusů první série byl udělen veliteli Zvláštní dálnévýchodní armády generálu Bljucherovi. Celkově bylo v roce 1931 zhotoveno 200 řádů. Do roku 1935 pak bylo celkově vyrobeno kolem 800 kusů.⁴⁷ S celkovým počtem udělených kusů je logické, že nositeli první verze řádu byli nejvýznamnější vojenští a bezpečnostní činitelé. Jedním z prvních nositelů byl konstruktér Vasilij Děgtjarev, ten rozpracoval na začátku dvacátých let nový vzor lehkého kulometu, který byl v roce 1927 zařazen do výzbroje RKKK. Děgtjarev byl vyznamenán výnosem CIK 27. dubna 1932 Řádem rudé hvězdy № 19.⁴⁸ Podobnou zásluhou se proslavil i Georgij Špagin (Řád rudé hvězdy № 129), který na konci dvacátých let rozpracoval vzory samopalu, završené geniálním typem PPŠ-41 (avšak již v roce 1933 byly jeho konstrukce známé a rozšířené). Dalšími velmi oceňovanými konstruktéry byli i Fjodor Tokarev a Vladimir Petljakov. Fjodoru Tokarevovi (Řád rudé hvězdy № 124) se povedlo zkonstruovat jednoduchou, účinnou a levnou 7,62mm pistoli TT-30, která byla tři roky nato zdokonalena na TT-33 a zařazena jako základní krátká zbraň do výzbroje RKKK. Vladimir Petljakov (Řád rudé hvězdy № 119) byl celosvětově uznávaným leteckým konstruktérem, avšak na konci třicátých let čelil politické perzekuci a o svůj řád přišel. Podobný osud zastihl i dalšího leteckého konstruktéra Tupoleva, kterému se však poštěstilo těsně před vypuknutím války svůj řád № 159 získat zpět, ale již ne se stejným číslem. Jemu v roce 1941 navrácená dekorace nese číslo №

⁴⁵ Hvězdám s takovouto ploškou (do r. 1943) se proto ve faleristickém slangu běžně říká „Pjatka“. Od pozdějších hvězd se odlišují tak, že hvězdy po r. 1943 mají šroub závitovaný skrze celou dekoraci a jsou zaletovány pod řádovou mincí společně s ní. Plošina pro uchycení zde proto chybí.

⁴⁶ СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 15.

⁴⁷ <http://mondvor.narod.ru/ORStar.html>, 4. 4. 2019.

⁴⁸ СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 67.

20119.⁴⁹ 22. března 1935 byl Řádem rudé hvězdy dekorován náčelník Hlavního oddělení zlatého těžebního průmyslu SSSR Andrej Serebrovskij.⁵⁰ Zajímavým udělením je také ocenění práce Alexandra Alexandrova, hudebního skladatele a zasloužilého umělce SSSR, který byl uznáván za vynikající práci při zvyšování morálky RKKA a za vysoké umělecké výsledky svého sboru. Řádem rudé hvězdy № 729 byl vyznamenán 26. listopadu 1935.⁵¹ Obvyklá byla také udělení k různým výročím, a to těm nejschopnějším velitelům RKKA nebo NKVD. Takovýmto případem budiž jedno z posledních udělení I. typu řádu ze závodu GOZNAK, Řád rudé hvězdy № 802, který k oslavě 15 let založení pohraniční stráže 17. 3. 1936 obdržel náčelník velitelského oddělení Hlavní správy pohraniční a vnitřní ochrany NKVD Alfred Ivanovič Augul.⁵² Zajímavostí je, že tento lotyšský důstojník byl členem VKS(b)⁵³ již od roku 1917.

Dokud trvaly zásoby, otálelo sovětské vedení s novou zakázkou na výrobu. Až v roce 1935 bylo přijato rozhodnutí obnovit výrobu řádů. Moskevský závod GOZNAK byl včas o této skutečnosti informován, avšak odmítl zakázku s tím, že kapacity na novou výrobu nestačí, jelikož jsou vyčerpány zhotovováním jiných dekorací. Zakázka byla tedy nabídnuta leningradské mincovně (dále jen LMD⁵⁴), která si v poslední době přesvědčivě osvojila výrobu Řádu rudého praporu a Řádu rudého praporu práce. Na konci roku už měla mincovna připraven vzor řádu, který by pak postoupil do výroby. Od výrobků závodu GOZNAK se nový řád lišil hlavně zpracováním hvězdy, ta byla nyní z jednoho kusu a novou kompozicí středového medailonu, kterou navrhl sochař V. V. Goleněckij. Nový návrh byl kvůli zrychlení výroby neprodleně schválen a raznice pro nový medailon byly ihned odeslány do Leningradu pro organizaci výroby. Různé peripetie kvůli schvalování jednotlivých instancí ale přinesly jisté komplikace, a tak bylo udělování řádu stále větším problémem. Z výčtu různých nedostatků uvádím ty nejzákladnější:

1. V LMD bylo několik set polotovarů, které čekaly na doplnění medailonem, stále oficiálně neschváleným. V důsledku toho se výroba opožďovala.
2. Zmatek v dokončených kusech a polotovarech způsobil, že řády byly udělovány s číselně neodpovídající řádovou knížkou.
3. Nedostatečná administrativa nedovedla adekvátně tyto problémy řešit, museli je řešit jednotliví nositelé, kteří zahrnovali sektor vyznamenání PVS SSSR⁵⁵ dopisy a žádostmi.

Byla tedy sepsána smlouva na období od 1. dubna 1936 do 31. prosince 1936, kdy měla LMD mimo jiné dodat 2000 Řádů rudé hvězdy v ceně 34 rublů a 18 kopějek za kus. Opět se ale ukázaly

⁴⁹<http://mondvor.narod.ru/ORStar.html> , 5. 4. 2019.

⁵⁰<http://mondvor.narod.ru/ORStar.html> , 4. 4. 2019.

⁵¹СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 88.

⁵²СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 92-93.

⁵³ Всесоюзная коммунистическая партия (большевиков) = Všesvazová komunistická strana (bolševiků)

⁵⁴ Ленинградский Монетный двор

⁵⁵ Президиум верховного совета СССР = Presidium nejvyššího sovětu SSSR.

nedostatky. V září obdrželo finanční oddělení mincovny prosbu z Všesvazového centrálního výkonného výboru (dále jen VCIK⁵⁶), aby byly řády Lenina, Řády znaku cti a Řády rudé hvězdy opatřeny razítkem mincovny MONDVOR. Avšak již zhotovené řády s maximálním sériovým číslem 1811, nemohly být razítkem opatřeny, jelikož už prošly smaltováním a vedlo by to k jejich poškození. Bylo tedy rozhodnuto o jejich předání sekretariátu. Od září 1936 jsou již všechny vyrobené řády do roku 1991 opatřeny kromě sériového čísla i razítkem mincovny, které se v průběhu let měnilo.⁵⁷ Některé kusy byly ve snaze vyhovět přání VCIK opatřeny značkou mincovny, avšak vyrytou a ne vyraženou. Je však možné říci, že na konci září jsou již všechny řády označeny razítkem, které bylo několik dní předtím vyrobeno v LMD. Řády rudé hvězdy s razítkem MONDVOR jsou velmi detailními výrobky, odrážejícími předválečnou éru. Byly postupně vyráběny ve čtyřech verzích, stejně jako předchozí typ jsou extrémně vzácné a ceněné. Řády v této verzi (vyrobené v letech 1936 a 1937) jsou také opatřeny technologickými značkami v podobě dvou písmen (např. AK, LE, OE, TR apod.) nebo jednoduchého kruhu pod razítkem mincovny. Řády vyrobené později již tyto značky nemají. Strekalov a Durov také uvádějí exemplář řádu № 9869, který nese technologickou značku na pravém spodním cípu hvězdy pod smaltováním.⁵⁸ Zajímavostí je, že 10. prosince 1937 pak bylo do LMD posláno k přepracování několik řádů, které byly zhotoveny v závodě GOZNAK a neodpovídaly svou kvalitou požadavkům. Řády byly roztaveny, byly vytvořeny nové se stejným číslem, jsou tak podle úřední specifikace duplikátem, avšak nebyly opatřeny příslušnou značkou (Д). V březnu 1940 bylo také rozhodnuto o zavedení nové značky mincovny. Místo značky MONDVOR nesly nově vyrobené řády značku MONĚTNYJ DVOR vyraženou ve dvou řádcích. Účel této změny je neznámý. Do začátku války roku 1941 tak bylo v různých verzích uděleno celkově 21 500 kusů Řádu rudé hvězdy.⁵⁹

V letech 1936-1941 byla většina řádů určena pro udělení ve vojsku. Našly se pro to různé důvody. V tomto období také můžeme mluvit o poměrně výrazném zvyšování počtu udělených kusů ve srovnání s předchozím obdobím. Souviselo to hned s několika faktory. RKKA vedla na konci třicátých let bojové operace proti japonské armádě u jezera Chasan a u Chalchyn-golu a operace na Karelské šíji proti armádě finské. Kromě toho se také sovětsí dobrovolníci účastnili mezinárodní pomoci republikánskému Španělsku, kam mnozí sovětsí důstojníci putovali jako uznávaní poradci, nebo pomoci Čankajškově Číně, která se potýkala s japonskou invazí a nutně potřebovala zbraně a pomoc sovětského letectva. Tyto boje si vynutily, kromě kvůli tomu zavedených medailí, i vyšší ocenění, hlavně pak pro velitelský sbor. Dále stále více sílila celoevropská krize, která podle vyššího velení musela vést k válce s nacistickým Německem. Proto bylo potřeba zvyšovat morálku

⁵⁶Всесоюзный центральный исполнительный комитет

⁵⁷СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 18-21.

⁵⁸СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 22.

⁵⁹<http://mondvor.narod.ru/ORStar.html>, 4. 4. 2019.

a snahu nižších důstojníků jejich vyznamenáním za prokázané schopnosti. Mimo tyto skutečnosti procházela RKKA procesem reorganizace a modernizace. Do výzbroje byly zaváděny modernější typy dělostřeleckých a pěchotních zbraní, zvýšil se počet důstojnických učilišť a tankové i vzdušné síly obdržely velmi moderní a účinné zbraně. Jejich obsluhu a využívání se však armáda stále učila.

V prosinci 1936 přijalo sovětské vedení návrh na vyznamenání prvních dobrovolníků, kteří se účastnili bojů ve Španělsku, kde se uplatňovala na nacionalistické straně i německá armáda. Sovětský svaz se účastí na válce pokoušel prověřit schopnosti svých velitelů a také velitelů německých.⁶⁰ Mimo to zde byla možnost ověřit funkci nově zavedených zbraní – lehkých a středních tanků, stíhaček a samonabíjecích pušek. Byly vydány dva výnosy. Jeden otevřený a jeden tajný. Otevřeným výnosem „Za vzorné plnění speciálních a náročných úkolů vlády v oblasti obranyschopnosti SSSR a za hrdinství při tom projevené“ byla vyznamenána skupina 17 letců a tankistů, kterým byl udělen titul Hrdiny SSSR s udělením Řádu Lenina. Tajný výnos pak oceňoval mnohem větší skupinu vojáků, ti obdrželi Řád rudého praporu nebo Řád rudé hvězdy. Jedním z těchto vojáků byl i velitel tankové jednotky 12. interbrigády Pavel Ivanovič Lipin, který byl vyznamenán Řádem rudé hvězdy № 3377. Kapitán Lipin odcestoval do Španělska v listopadu 1936 a v roce 1937 byl zástupcem velitele tankového praporu v bojích u Madridu. Ze Španělska si zpět do SSSR dovezl manželku Conchitu Martínéz, spolu se účastnili bojů Velké vlastenecké války v letech 1941-1944 a poté žil plukovník v záloze Lipin spolu s manželkou v Leningradu.⁶¹

V květnu 1937 se začala prudce zhoršovat rovnováha sil na Dálném východě. Japonsko, které završilo svůj modernizační vývoj, se cítilo dostatečně silné na to, aby rozpoutalo válku. Čínská republika byla velmi nacionalistický, ale ekonomicky a vojensky slabý stát. Sovětský svaz k Číně necítil žádné sympatie, avšak opovrhoval japonským imperialismem, kterého se obával jako hrozby pro své zájmy v Asii. V červenci 1937 začala japonská vojska invazi do Číny, která nebyla schopná se účinně bránit. Mobilizace byla zdlouhavá, branci a důstojníci postrádali morálku, neboť byli vyzbrojeni spíše jako armáda 19. století, ne jako moderní a disciplinovaná armáda moderní éry. Zbraně, které byly dovezeny z Německa, Francie a Československa, postrádaly schopnou a technicky znalou obsluhu. Nebyl nikdo, kdo by byl ochoten Číně pomoci. Sovětský svaz se řídil stejně jako v případě ČSR zásadou, že nebude zasahovat, pokud o to místní vláda nepožádá. Čankajšek tak v poslední minutě před zkázkou požádal o pomoc SSSR. De facto do týdne se na čínských letištích a v kasárnách začali objevovat první sovětští vojáci. Jelikož údaje o pomoci Číně nepatří mezi odtajněné dokumenty, je velmi složité konstruovat pravděpodobný průběh bojových operací za účasti vojáků RKKA a hledat vyznamenání s tím svázaná. Pokud se však v udělovacím listu k Řádu rudé hvězdy z roku 1937 uvádí „za vzorné plnění nejdůležitějších úkolů vlády“, je

⁶⁰HUGH, T.: *The Spanish civil war*, London 1990, s. 974-975.

⁶¹СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 103.

velmi pravděpodobné, že je spojen buď s boji ve Španělsku nebo Číně.

Od roku 1938 vyšlo nařízení, které odebralo VCIK kompetenci udělovat vyznamenání, kterážto přešla na PVS SSSR. V tomto roce také prudce vzrostl počet udělených kusů na 2809. 70% z nich bylo spojeno s událostmi na jezeře Chasan, podstatná část zbývajících pak souvisí s boji ve Španělsku a Číně.⁶² V tomto roce byli za výjimečné úspěchy při upevňování obranyschopnosti oceněni pozdější generálové a maršálové, stejně jako několik schopných nižších velitelů. Byli mezi nimi i Boris Michajlovič Šapošnikov (pozdější náčelník generálního štábu RKKA) a Fjodor Ivanovič Tolbuchin (později velitel Karelského frontu). Mezi oceněnými byl i mladý poručík Boris Jelisejevič Kislickij sloužící v RKKA od roku 1932, který obdržel Řád rudé hvězdy № 3513 jakožto svou první dekoraci. V průběhu Velké vlastenecké války velel pozdější plukovník Kislickij baterii gardových minometů (raketometů Kat'juša). Jako první dělostřelec RKKA je v září 1941 použil v boji a své druhé vyznamenání si vybojoval 23. března 1942. V udělovacím listu se mimo jiné píše, že po útoku jeho jednotky na německou kolonu v prostoru Lebedina (Sumská oblast) v září 1941, zůstalo na bojišti ležet kolem 800 těl Němců.⁶³ Kislickij se jako vysoce vyznamenaný důstojník dožil konce války.

Rok 1939 byl v předválečné éře rokem největšího počtu udělených vyznamenání. Prodlužovala se pomoc Španělsku, sovětské vojáky operovali na celé linii fronty v Číně, od května pak RKKA operovala proti Japoncům na Chalchyn Golu. Od 17. září vedla sovětská vojska spoluinvazi do Polska. Zde se SSSR pokoušel svou popichovací politikou zlikvidovat ve spolupráci s Hitlerem svého úhlavního nepřítele a vytvořit si alespoň z jeho části nárazníkový stát.⁶⁴ 30. listopadu pak začala Zimní válka s Finskem. Nehledě na tyto skutečnosti se však téměř o polovinu snížil počet udělených Řádů rudé hvězdy. To souvisí hlavně se zavedením nových medaili Za odvalu a Za bojové zásluhy. V bojích u Chalchyn Golu prokázala RKKA svou schopnost vést válku proti moderní a perfektně disciplinované armádě. Za výjimečné zásluhy vybraných vojáků a velitelů bylo zrealizováno 17 493 vyznamenání různými dekoracemi, avšak jen 895 z nich bylo Řádů rudé hvězdy.

Z nemnoha mnou nalezených příběhů a materiálů uvádím pravděpodobně ten nejzajímavější. V bojích u Chalchyn Golu se vyznamenala i Larisa Timofejevna Kuzněcova, která sloužila jako řidička. Její muž byl pracovník štábu 1. armádní skupiny, a tak jí dovolil, aby ho doprovázela na frontu. Ona se však na vlastní žádost účastnila bojových operací a vysloužila si Řád rudé hvězdy. Bližší informace však nejsou dostupné, jelikož udělovací list patří k tajným dokumentům. Je nutné opírat se jen o její vlastní životopis. Dostupný je pouze dotazník se základními údaji.⁶⁵

⁶²СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 116.

⁶³Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682524, kart. č. 473.

⁶⁴RICHTER, K.: *Válka začala v Polsku*, Praha 2004, s. 255-256.

⁶⁵СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 122.

Finská válka poskytovala západním vojenským okruhům RKKK cenné údaje o jejich (ne)bojeschopnosti. Bylo nezbytné kompletně modernizovat a reorganizovat její velení, stejně jako zmodernizovat výzbroj a zavést do ní nové a dosud opomíjené typy zbraní. Ztráty, které RKKK utrpěla, se těžko nahrazovaly a největším problémem zůstávalo nedostatečně organizované a mechanizované zásobování. I když byli Finové mnohem hůře vyzbrojeni a méně početní, dovedli uštvřit Sovětům mnohé nečekané porážky. Největší se pak uskutečnila na přelomu let 1939 a 1940 u Suomussalmi. Jako velitel se jí účastnil nositel Řádu rudé hvězdy, pozdější velitel 62. armády Vasilij Ivanovič Čujkov. Zde se projevil jako mladý a nezkušený velitel, více se zabýval organizováním vítězné přehlídky než aktuálními válečnými akcemi, které bitva vyžadovala. Je však patrné, že se z porážky poučil, jelikož u Stalingradu se proslavil jako vynikající stratég menších bojů a svým pružným a energickým velením dovedl 62. armádu udržet na pozicích.⁶⁶ Rudá armáda v této válce celkově přeorganizovala svoji bojovou doktrínu, což se ukázalo v prvním roce Velké vlastenecké války, kdy byli sovětsí vojáci mnohem lépe připraveni na kruté zimní boje, než byli jejich němečtí protivníci. Negativní dopad měla válka na karierní růst generála Čujkova, který byl jako vojenský atašé odklizen do Číny, šanci velet dostal až v r. 1942. Důležitým důsledkem bylo také odvolání Klimenta Jefremoviče Vorošilova z postu lidového komisaře obrany.⁶⁷ Jeho místo zaujal novému způsobu velení nakloněný a talentovaný velitel Semjon Konstantinovič Timošenko, do té doby štábní velitel Severozápadního frontu. Přijal hodnost Maršála SSSR za celkové porážení „finské bělogvardějščiny“, a stal se tak uznávaným a energickým velitelem s velkou důvěrou vojáků, což se vyplácelo hlavně v první fázi Velké vlastenecké války.⁶⁸ Tyto změny však byly pouze poziční, ale jako obětní beránek bitvy u Suomussalmi byl vybrán velitel 44. střelecké divize, která byla Čujkovem poslána na smrt. Čerstvě (1939) Řádem rudého praporu vyznamenaný a talentovaný brigádní velitel Alexej Ivanovič Vinogradov byl odsouzen vojenským tribunálem 9. armády k zastřelení.⁶⁹ Mimo to byl zastřelen i jeho zástupce Volkov a politický pracovník štábu Pachomenko. A to před nastoupenou jednotkou, aby byla ještě více umocněna potupa jejich jmen. Stalo se tak 11. ledna 1940. Rehabilitace se Vinogradov dočkal až v roce 1990.⁷⁰ Účastníkem Zimní války byl i významný ruský skladatel a básník Ilja Lvovič Frenkel, autor ruského textu hymny Kominterny. Zimní války se účastnil jako komisař a ve Velké vlastenecké válce v roce 1942 si pak vybojoval svůj Řád rudé hvězdy. Po válce působil jako spisovatel a význačná osobnost sovětského umění. Věnoval se překladatelství, hlavně pak z polského jazyka. Zemřel 2. března 1994.⁷¹

RKKK se usilovně připravovala na novou válku, která již vypukla v Evropě a nebezpečně se

⁶⁶ENGLE, E., PAANANEN, L.: *The Winter war: The Soviet Attack on Finland*, London 1992.

⁶⁷http://generals.dk/general/Voroshilov/Kliment_Efremovich/Soviet_Union.html, 9. 4. 2019.

⁶⁸http://generals.dk/general/Timoshenko/Semen_Konstantinovich/Soviet_Union.html, 9. 4. 2019.

⁶⁹Rozkaz Nejvyššího vojenského sovětu RKKK № 01227 z 19. ledna 1940.

⁷⁰http://www.istor-44gsd.ru/Html/person_1.html#vinogr, 9. 4. 2019.

⁷¹<http://www.vekperevoda.com/1900/frenkel.htm>, 9. 4. 2019.

přibližovala k hranicím SSSR. Sovětské velení si tyto okolnosti velmi dobře uvědomovalo, avšak Stalinova nedůvěra v zahraniční agenty byla pro jeho práci velmi komplikující. Na konci roku 1940 a začátku roku 1941 můžeme také mluvit o citelně nižším počtu udělených dekorací. Dokonce se dá říci, že se zásoba PVS SSSR navyšovala, jelikož se sem vracela ocenění odejmutá perzekvovaným důstojníkům v souvislosti se stalinskými čistkami. Nehledě na tyto skutečnosti se v LMD výroba Řádu rudé hvězdy nepřerušila, byť nedosahovala počtu vyrobených kusů z předchozích let. V září 1940 byl LMD předán plán na výrobu pro rok 1941, v něm bylo požadováno zhotovení 5000 kusů. Různé požadavky na urychlení či naopak pozastavení výroby pak způsobily, že LMD nemohl plán plnit. A do výroby pak velmi rychle zasáhla válka. Na začátku roku 1941 sestavovalo PVS SSSR soupis nových návrhů na vyznamenání, jejichž předání se mělo tradičně uskutečnit 22. února ke 23. výročí založení RKKA. Mimo ostatní vybrané byl Řádem rudé hvězdy № 19 252 vyznamenán budoucí Maršál letectva Fjodor Jakovlevič Falalejev.⁷² Poslední předválečné udělování se uskutečnilo 16. června 1941. Podkladem pro návrh PVS SSSR byl dopis velitele NKVD Lavrentije Pavloviče Beriji Stalinovi, ve kterém se psalo: „*Skupinou pracovníků NKVD v roce 1940 byl úspěšně splněn speciální úkol, takže žádám vyznamenat šest soudruhů, kteří se této operace účastnili.*“ Tímto úkolem byla likvidace Lva Davidoviče Trockého. Ze šesti vyznamenaných dva obdrželi Řád Lenina, dva Řád rudého praporu a dva Řád rudé hvězdy. Řád rudé hvězdy obdržel vyslanec v New Yorku Pavel Pantělejmonovič Pastelňjak a nelegální agent Josif Romualdovič Grigulevič. Grigulevič působil pod pseudonymem „*Padre*“, byl pověřen vedením Ramona Mercadera v přípravě atentátu a po návratu do Moskvy v roce 1957 se stal známým spisovatelem.⁷³ Do začátku Velké vlastenecké války bylo zrealizováno kolem 21 500 udělení a vyrobeno 19 960 kusů řádu.⁷⁴⁷⁵

⁷²СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 130.

⁷³СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 131.

⁷⁴<http://mondvor.narod.ru/ORStar.html>, 9. 4. 2019.

⁷⁵To, že počet udělených neodpovídá číslu vyrobených kusů je způsobeno tím, že byly udělovány za čistek, či z jiných důvodů odejmuté řády znovu.

5. Velká vlastenecká válka

Do počátku války 22. června 1941 se německé armádě vcelku poklidně povedlo soustředit svá vojska v oblastech přiléhajících k hranici SSSR. Stalin zprávy svých agentů hodnotil podezřívavě a problematickou se jevila i situace na příhraničních letištích, která byla v rekonstrukci, takže letectvo bylo soustředěno nemaskovaně na několika málo místech, se kterými byla německá rozvědka obeznámena. Již před měsíci také upozorňoval nejlepší stratég RKKA Georgij Konstantinovič Žukov na nedostatečně kvalitní a strategicky propracovanou stavbu opevnění.⁷⁶ Až doslova v předvečer války byl vydán rozkaz o uvedení vojsk do stavu plné bojové pohotovosti. Armáda byla soustředěna v mobilizačních stavech do příhraničních okruhů – Leningradského, Oděského, Pobaltského, Západního a Kyjevského. Rudá armáda měla více než trojnásobnou převahu v obrněné technice a letectvu, která byla nejen početní, ale mnohdy také kvalitativní. Na dvě německé moderní stíhačky připadaly dva nové sovětské stroje a šest starých. Obě strany měly také čerstvou bojovou zkušenost. Sověti však velmi utrpěli čistkami, které z armády odvedly nejschopnější velitelské kádry. Po zahájení útoku se v některých částech fronty povedlo v ranních hodinách zdržet postup nepřítele. Generální štáb však neměl žádný plán obrany, a tak Žukov s Timošenkem se jen zmatenými směrnicemi pokoušeli vyhnat Němce z území. Nejvíce kritická byla situace v Západním vojenském okruhu generála Pavlova, který se nepoučil ze strategických nedostatků a nechal své letectvo zničit na letištích. Velitel letectva okruhu generál Kopec se zastřelil. Na konci prvního dne války se Wehrmachtu povedlo postoupit v závislosti na části fronty o 10-80 km na území Sovětského svazu.⁷⁷ Mnohé útvary, nehledě na ztráty a porážky, statečně bránily své pozice a jednotlivci šli svým bojovým soudruhům příkladem. V příhraničních pevnostech zranění vojáci po probuzení ze šoku obnovovali boj, protože byli považováni za mrtvé. V dalších případech se těžce ranění vojáci, kteří byli rychle ošetřeni a nadopováni morfiem za 10-15 hodin znovu účastnili boje.⁷⁸ Byly samozřejmě útvary, které se rychle vzdaly nebo rozprchly, ale v případě národnostně

⁷⁶ŽUKOV, G.: *Vzpomínky a úvahy*, Praha 2005, s. 314.

⁷⁷ZUBOV, A. a kol.: *Dějiny Ruska 20. století*, II. díl, Praha 2015, s. 42-43.

⁷⁸ZUBOV, A. a kol.: *Dějiny Ruska 20. století*, II. díl, Praha 2015, s. 43.

ruských nebo sibiřských národů můžeme říci, že dokud bylo tělo vojáka schopno nějak fungovat, tak sloužilo svému účelu. To stejné můžeme říct o ruské výzbroji. Podobně jako vojáci samotní byla robustní, kvalitní, dobře sloužila svému účelu a byla dostupná ve velkém počtu. Odvaha, kterou ruští vojáci denně na bojištích projevovali, si také jistě zasloužila svá ocenění.

LMD, který měl na starost výrobu de facto všech dekorací státu, a proto byl jako důležitý závod zahrnut v příkazu výboru obrany o evakuaci vojenských závodů a závodů s vysokým obranným významem. Na řádech a vyznamenáních závisela podstatná část sovětské armádní morálky. Závod přistoupil ke zřízení své pobočky v Krasnokamsku (Permská oblast) v závodu GOZNAKU na výrobu papírových cenin. V srpnu 1941 tak byla část závodu demontována a přesunuta sem. Mimo zařízení sem byli následujícím ešalonem dopraveni nejdůležitější pracovníci závodu. 20. října 1941 byla z Leningradu odeslána poslední zásilka 509 kusů Řádu rudé hvězdy a LMD na dlouhou dobu přerušil práci. Výroba Řádu rudé hvězdy se tam pak již nikdy nevrátila.⁷⁹

Ve stejnou dobu se již v krasnokamské mincovně (dále jen KMD) připravovala výroba kovových platidel a cenin, stejně jako řádů a vyznamenání, vojenských insignií a jiných mincovnických výrobků. Základní příprava byla dokončena v listopadu. Jednou z nejvzácnějších verzí řádu je ta, která byla v Krasnokamsku vyrobena z nedokončených kusů dovezených z Leningradu. Pro urychlení výroby a kvůli problematickým dodávkám elektřiny bylo rozhodnuto připevnit středový medailon ke hvězdě třemi nýty. Pro nedostatek pracovních sil však kvalita sovětských dekorací celkově prudce klesala. Na konci roku 1941 mělo oddělení řádů a vyznamenání KMD 79 pracovníků, z toho 52 jich nikdy nevidělo výrobu a byli v zácviku. První dodávka řádů PVS SSSR se uskutečnila v únoru 1942.⁸⁰ Do tohoto období však stále postačovaly zásoby, takže se první ocenění mohla uskutečnit neprodleně po začátku konfliktu, v červnu 1941.

Ihned po vypuknutí války při návratu bombardérů Západního zvláštního vojenského okruhu z bojové operace se stroje dostaly pod palbu německých stíhačů. Ve vzniklém vzdušném boji se mladšímu seržantovi Bělovolovi povedlo kulometem sestřelit tři nepřátelské letouny, nehledě na jeho četná zranění. 8. července 1941 byl vyznamenán Řádem rudé hvězdy.⁸¹ Svůj první řád si na začátku války vybojoval také pozdější dvojnásobný Hrdina SSSR tatarský pilot Sultan Amet-Chan. 10. dubna 1942 mu byl udělen Řád rudé hvězdy. V udělovacím listu je uvedeno, že: *...vykonal 21 bojových vzletů, zničil početné skupiny techniky a živé síly protivníka a velmi dobře sloužil RKKK jako vzdušná rozvědka.*⁸² Považuji za velmi zajímavý detail, že sověští piloti v případě vzletu nechávali své řády u jednotky. Některé dochované řády sovětských pilotů nesou na matici vyryté jméno nositele a jednotku, aby se zabránilo opotřebení při zbytečném šroubení.

⁷⁹СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 28.

⁸⁰СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 28.

⁸¹СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 132.

⁸²Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682523, kart. č. 29.

Nehledě na nadlidské úsilí armády se Němcům na severu dařilo postupovat k Leningradu. Ve střední části fronty von Bockova Heeresgruppe Mitte dosáhla linie Polock-Vitebsk-Orša-Žlobin, kde se jí na odpor postavil 63. střelecký sbor Leonida Grigorjeviče Petrovského. Tento nadaný velitel byl povolán z pracovního tábora na Sibiři, kam ho zahnały stalinské čistky, a ihned byl zařazen k bojovým útvarům. Petrovskij byl jako štábní důstojník Moskevského vojenského okruhu od roku 1936 nositelem Řádu rudé hvězdy za výjimečné přínosy pro obranu.⁸³ 17. srpna 1941 se však jeho poloobklíčený sbor pokoušel probít zpět k pravidelným útvarům a v tomto boji odvážný a schopný velitel padl. Vytrval na svém místě, i když dostal rozkaz vrátit se do štábu frontu, kam místo sebe nechal přepravit těžce raněného vojáka. Na jihu se úporně bránila vojska Jihozápadního frontu generálplukovníka Michaila Petroviče Kirponose, která byla však postupně zaháněna na ústup. Dobýt Kyjev z chodu se však Němcům nepovedlo. Vše se ale stavělo proti Sovětům. 8. září na severu obsadili Němci Šlisselbug, čímž uzavřeli blokádu, a na jihu byl 14. září obklíčen Jihozápadní front. Jeho velitel generál Kirponos byl při pokusu o průlom smrtelně raněn.⁸⁴

V bojích konce roku 1941 se sovětská vojska pokoušela zadržovat Wehrmacht na přístupech k Moskvě. Na severu se bojové operace ustálily u Leningradu a na jihu se Němcům povedlo zahnat na ústup vojska Brjanského frontu generála Čerevičenka. Těchto bojů se do listopadu 1941 účastnil i nejznámější konstruktér na světě – Michail Timofejevič Kalašnikov. Od roku 1938 sloužil v RKKA, rozpracoval úpravu pistole TT-33 pro střelbu z tanku a zkonstruoval sčítač výstřelů z tanku. Jeho jméno bylo v Kyjevském zvláštním vojenském okruhu známé a v lednu 1941 ho jeho velitel generál Žukov vyznamenal rytými hodinkami a odeslal do Leningradu, kde se měl lépe naučit technice v místních závodech.⁸⁵ Na začátku války ho však zastihla mobilizace a byl jako velitel tanku zařazen ke 108. tankové divizi. Pod Brjanskem sloužil v hodnosti staršího seržanta a byl těžce raněn. V nemocnici se poprvé v knihovně seznámil s konstrukcí zbraní. Jelikož nebyl schopen znovuzařazení k bojovým útvarům, byl jako válečný invalida odeslán do Iževska a vyvíjel zde usilovně novou útočnou pušku, ze které v roce 1947 vzešel celosvětově známý typ AK-47. Za své hrdinství v boji a výjimečné zásluhy v oblasti zbrojení byl v říjnu 1945 vyznamenán Řádem rudé hvězdy. V udělovacím listu mimo jiné stojí: „...*Jím předložené vzory výzbroje svou originalitou představují velký vklad do konstrukční školy ruské zbrojní výroby...*“⁸⁶

Na severu u Leningradu se velení Leningradského frontu všemožně snažilo zabránit prolomení obrany. Ze severu se Finové přiblížili ke městu, ale odmítli postupovat dál a obsadili jen v minulé válce Sověty zabraná území. Bez ohledu na to s nimi sovětská vojska sváděla kruté boje, jelikož jejich záměry neznala. Skutečností zůstává, že zastavení finského postupu umožnilo Sovětům

⁸³http://generals.dk/general/Petrovskii/Leonid_Grigorevich/Soviet_Union.html, 9. 4. 2019.

⁸⁴ZUBOV, A. a kol.: *Dějiny Ruska 20. století*, II. díl, Praha 2015, s. 52-53.

⁸⁵http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=9957, 9. 4. 2019.

⁸⁶Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686196, kart. č. 760.

přesunout své síly na jih a na severu udržovat jen zajišťující oddíly. V těchto oddílech sloužil u 335. střeleckého pluku gruzínský odstřelovač Georgij Josifovič Mosošvili. Již v předchozích letech sloužil u armády a zúčastnil se Zimní války. V červenci 1941 se mu povedlo zastřelit dva finské vojáky a zvítězit v „*duelu s finským odstřelovačem*“. V říjnu pak střežil linii fronty a příležitostně se vydal „*na lov*“ k nepřátelským pozicím. V době bojových operací zneškodnil 26 odstřelovačů, čímž chránil své jednotky od smrtelné palby protivníka. 17. října 1941 byl navržen na vyznamenání medailí Za odvalu, ale vyšší velení ohodnotilo lépe jeho schopnosti a vyznamenalo ho Řádem rudé hvězdy. Pod rozkaz se podepsal pozdější velitel 3. úderné armády, Hrdina SSSR, generálporučík Nikolaj Pavlovič Simonjak.⁸⁷

V říjnu, listopadu a prosinci se pak nejkritičtější úsekem fronty stal ten západní. Vojska Západního frontu generála Žukova usilovně bránila frontu Kalinin-Volokolamsk-Tula, kam směřovaly údery nejpočetnějších a nejkvalitnějších německých jednotek. Již v říjnu bylo nařízeno podminovat veškeré důležité moskevské památky a závody. Na konci října a hlavně v listopadu udeřily na bojiště kruté mrazy, na které však Němci nebyli vůbec připraveni.⁸⁸ Na volokolamské silnici, co byla hlavní cestou k Moskvě, urputně bojovala 316. střelecká divize generála Ivana Vasiljeviče Panfilova, která byla plně vyzbrojená a vycvičená a čerstvě povolána ze Sibiře. Náležela 16. armádě generála Rokossovského, jednoho z nejschopnějších sovětských vojevůdců. Jedním z účastníků těžkých bojů pod Volokolamskem byl i rudoarmějec Dmitrij Ivanovič Alisov, střelec děla 289. protitankového dělostřeleckého pluku 16. armády, jehož úkolem bylo Panfilovovy jednotky podporovat. V udělovacím listu stojí: „*V bojích pod Spass-Ruchovským (4 km od Volokolamsku) 25. října 1941 s německými tanky se soudruh Alisov projevil jako důstojný syn vlasti. Nehledě na své zranění neopustil bojiště a zničil svým dělem 6 německých tanků...*“⁸⁹ 6. prosince pak RKKA zahájila útok a odehnala Němce od přístupů k Moskvě.⁹⁰ Fronta se stabilizovala.

Na jaře 1942 přimělo Německo před svým plánovaným letním tažením využít svých spojeneckých smluv a donutilo Itálii, Maďarsko a Rumunsko k vyslání jejich jednotek do pole. Celkem se tak před ofenzivou soustředilo na celé frontě 178 divizí německých a 40 divizí německých satelitních států. Rudá armáda, která počítala s hlavním nápoem ve středu fronty, nevěnovala větší pozornost jižní části fronty, s tou se spíše počítalo jako s odrazovým mostem k útoku. Podobná situace byla i u Leningradu a na Severozápadním frontu. Štáb RKKA byl omámen úspěchy v zimě 1941/42, a hodlal v roce 1942 uskutečnit nespílitelné operace. Tedy uvolnit blokádu Leningradu, odříznout rževský výběžek, vyhnat nepřítele z Donbasu a z Krymu a do konce roku vyhnat německou armádu za hranice SSSR. Všechny z těchto úkolů se prozatím ukázaly být

⁸⁷Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682524, kart. č. 76.

⁸⁸ZUBOV, A. a kol.: *Dějiny Ruska 20. století*, II. díl, Praha 2015, s. 58-59.

⁸⁹Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682524, kart. č. 229.

⁹⁰V těžkých bojích nakonec padl i velitel divize, generálmajor Ivan Vasiljevič Panfilov. Stalo se tak v den, kdy měla být vyznamenána Řádem rudého praporu a přejmenována na 8. gardovou střeleckou divizi, 18. listopadu 1941.

nesplnitelnými. Prozatím drželo strategickou iniciativu německé velení. Aby Erich von Manstein předešel týlovému výpadu RKKa, rozhodlo velení Heeresgruppe Süd o obsazení Kerče, kde se v zimě vylodila sovětská vojska. V důsledku toho byla Přímořská armáda bránců Sevastopol nucena vyklidit své pozice a na začátku července zbytky svých vojsk evakuovat.⁹¹ Německá letní ofenzíva pak začala 28. června 1942. Rudá armáda byla velmi oslabená neuváženým útokem maršála Timošenka na Charkov, který předpokládal v poslední fázi úderu dosáhnout linie Gomel-Kyjev. Na skutečnost, že nebyly Timošenkovi poskytnuty rezervy, upozorňoval již před útokem armádní generál Žukov i generálplukovník Vasiljevskij. Stalin však podporoval útočnou operaci, a Jihozápadní front tak přišel téměř o všechny tankové jednotky. Vojska se začala pomalu stahovat ke Stalingradu.⁹²

Na severu se velitel Leningradského frontu generálporučík Chozin pokoušel neuváženými útoky rozvrátit obklíčení a donutit Němce k ústupu. Na Volchovském frontu však byla poražena 2. útočná armáda generála Klykova a v dubnu byl Klykov vystřídán generálem Vlasovem, který velení jak Leningradského, tak Volchovského frontu žádal o neprodlené stažení jednotek na výchozí pozice. Generál Chozin však s povolením otálel, stejně jako nejvyšší velení. Vlasov byl zajat a zpět k frontu se povedlo probít jen několika málo roztroušeným útvarům.⁹³ Účastníkem těchto bojů byl na sousedním Severozápadním frontu i Pavel Alexandrovič Baranov, tehdy dvacetiletý poručík, velitel palebné čtyř dělostřelecké houfnicové baterie 231. houfnicového dělostřeleckého pluku. Můžeme se jen domnívat, proč nebyl jako rodák z Leningradské oblasti (vesnička Gorodok) přidělen k Leningradskému frontu. Jakožto Rus se středním vzděláním měl jednodušší přístup k důstojnické hodnosti, která však byla i v tomto případě pro dvacetiletého vojáka raritou. Poručík Baranov byl natolik vzorným a odvážným důstojníkem, že byl po několika měsících těžkých bojů vyznamenán Řádem rudé hvězdy № 69 961, a to rozkazem velení Severozápadního frontu z 22. října 1942 vydaným jménem Prezídia nejvyššího sovětu SSSR.⁹⁴ Ve vyznamenávacím listu je mimo jiné uvedeno, že šel svým vojákům příkladem svou chrabrostí a odvahou. A nejdůležitější pasáží pak je, že: „...*V době bojů od 15. do 22. srpna 1942 o vesnici Běloj bor, se jednotce s. Baranova povedlo zneškodnit 5 kulometných hnízd, automobil, kolem 50 vojáků německé pěchoty a mimo to také spolupracovali při zničení 3 německých baterií...*“⁹⁵ V listu se také píše, že ostatní vojáci byli písemně pochváleni, což dosvědčuje nespravedlnost, s níž se mnoho vojáků, kteří ukončili válku bez dekorací setkala. Pozdější gardový nadporučík Baranov se dožil konce války, vyznamenán ještě Řádem vlastenecké války I. stupně za boje u měst Rybnik, Ratiboř a Opava. V udělovacím listu jsou

⁹¹Velitel Přímořské armády, generálporučík Ivan Jefimovič Petrov se z empatie k padlým a zůstavším pokusil o sebevraždu.

⁹²CHARVÁT, J. a kol.: *Dějiny novověku IV*, Praha 1973, s. 529-531.

⁹³ZUBOV, A. a kol.: *Dějiny Ruska 20. století*, II. díl, Praha 2015, s. 75-77.

⁹⁴Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682525, kart. č. 87.

⁹⁵Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682525, kart. č. 87.

však nejvíce popsány tvrdé boje v Opavě, kde se jednotka Baranova osvědčila při palebné podpoře pěchoty.⁹⁶

Rok 1942 však Rudou armádu a její taktiku nejvíce zkoušel v bojích na jihu, v prostoru Kavkazu a Stalingradu. Rozvědka podávala Stalinovi údaje o chystané ofenzívě na jihu. Informace měl dokonce od agenta, náležejícího k tzv. Rudé kapele – Harro Schulze-Boysena. 17. července se německá 6. armáda začala přepravovat přes řeku Čir a střetla se zde se sovětskou 62. a 64. armádou. Začala největší bitva druhé světové války – bitva o Stalingrad. Začátkem srpna padlo sovětské předmostí na pravém břehu Donu a Němci se úspěšně přepravili na druhý břeh. Velitel 62. armády generál Lopatin se pokusil vyhnat Němce z nástupních prostorů a vrhnul do protiútoků 35. gardovou střeleckou divizi. Nehledě na to, se 23. srpna Němci probili k Volze a ve stejný den poslal Paulus na Stalingrad 4. leteckou armádu. Hořely sklady obilí, nádrže s palivem, po Volze a sousedním svahu stékaly proudy hořící nafty, které zabíjely v panice a šoku pobíhající rudoarmějce i civilisty.⁹⁷ Obraz situace si dovedeme vytvořit sami - po ulicích pobíhali vojáci i civilisté a nažili se v poslední možné chvíli zachránit své blízké, na každém kroku bylo možné najít mrtvé či zmrzačené koně a domácí zvířata, také lidské ostatky, jejichž zbylé části se mohly nacházet stovky metrů od sebe. Této hroznivé řeže, která zanechala na všech svých účastnících nesmazatelné stopy se zúčastnili i dva vojáci, jejichž příběhy zde rozvádím blíže. Prvním je plukovník Alexej Kuzmič Rjepěňko a druhým podporučík Nikolaj Charitonovič Rybka. Je velmi těžké hledat něco, co by kromě samotné bitvy tyto dva muže spojovalo. Je však s velkou pravděpodobností možné, že se potkali právě ve štábu 62. armády při jednáních velení. Alexej Rjepěňko, tehdy podplukovník, zde velel dělostřelectvu 9. motostřelecké brigády a podporučík Rybka byl velitelem spojařského oddílu velení 62. armády. O případných bližších paralelách informace nemáme, nejspíše je ani nikdy mít nebudeme. Přejdeme nyní k příběhům těchto dvou hrdinů.

Alexej Kuzmič Rjepěňko byl ze starších ročníků sovětského velitelského sboru. Narodil se v revolučním roce 1905 ve městě Alexandriči na Ukrajině a za lepším uplatněním putoval v předválečné době do Kyjeva, kde měl v roce 1941 hlášené stálé bydliště. V RSKA sloužil od roku 1927, byl povolán Alexandrovským oblastním vojenským úřadem (dále jen RVK⁹⁸) a účastnil se také Zimní války v roce 1939.⁹⁹ Náhodou se mu podařilo přežít stalinské čistky, které se dotýkaly i nižších velitelských kádrů. V roce 1941 byl jako kádrový důstojník ihned zařazen k bojovým útvarům operujícím v příhraničních oblastech. Na začátku války se zúčastnil bojů proti finské armádě u Karelského frontu (od 22. 6. 1941 do 1. 5. 1942) a poté bojů na jihu v sestavě Jihozápadního frontu maršála Timošenka (od 22. 5. 1942 do 22. 7. 1942). Po porážce byla jeho

⁹⁶Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 687572, kart. č. 371.

⁹⁷ZUBOV, A. a kol: *Dějiny Ruska 20. století*, II. díl, Praha 2015, s. 78-81.

⁹⁸ Райвоенкомат – tedy Oblastní vojenský komisariát

⁹⁹Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 687572, kart. č. 371.

jednotka s největší pravděpodobností poslána k reorganizaci a zařazena ke Stalingradskému frontu (od 22. 7. 1942 do 23. 10. 1942¹⁰⁰). Alexej Kuzmič Rjepěňko se účastnil bitvy o Stalingrad jako velitel dělostřelectva 9. motostřelecké brigády Stalingradského frontu generála Jerjomenka. Bližší údaje o brigádě se mi najít nepodařilo, ale podplukovník Rjepěňko s jistotou figuroval v bojích v prostoru Donu a Stalingradu od 1. června do 1. října roku 1942.¹⁰¹ Jeho prvním vyznamenáním je Řád rudé hvězdy № 94 908, udělený jménem Prezídia nejvyššího sovětu SSSR rozkazem Stalingradského frontu ze 13. ledna 1943.¹⁰² Členem komunistické strany byl i jako kádrový důstojník až od roku 1943, což udělení Řádu rudé hvězdy odpovídá. V udělovacím listu k řádu se kromě chrabrosti a odvahy projevené „na poli boje s německými okupanty“ uvádí i zcela konkrétní údaje, tedy „... *Jen v bojích ve městě Stalingradě zničilo dělostřelectvo brigády pod jeho velením: 3 prapory pěchoty, 15 tanků, 2 obrněnce, 33 automobilů, 3 dělostřelecké a 4 minometné baterie...*“.¹⁰³ Toto jsou tedy velmi pravděpodobné údaje, odpovídající velícím schopnostem předválečného velitelského kádru RKKA. Podplukovník Rjepěňko byl však vysoce dekorovaným důstojníkem, který své schopnosti dokazoval i v pozdějších letech války. Jeho druhým vyznamenáním byl Řád vlastenecké války I. stupně № 57 909 za boje u vesnice Christinovky v březnu 1944, kde již velel tankové rotě složené ze samohybných děl a tanků Valentine, dodaných do SSSR na základě spojenecké pomoci z Velké Británie. Ještě v roce 1944 byl navržen na Řád rudého praporu za boje u Bukurešti. Jak stojí v udělovacím listu, jeho dělostřelcům se povedlo zničit „...*dvě těžké baterie protivníka, 3 střední, 4 minometné baterie, velké množství hnízd a bunkrů, 6 tanků a kolem 400 vojáků protivníka...*“. Je patrné, že velitel 6. gardové tankové armády, generálplukovník Andrej Grigorjevič Kravčenko si svého velitele velmi považoval, jelikož bez jakýchkoliv komplikací prošlo udělení nejvyšším vojenským řádem vyššími instancemi, včetně velení frontu. Výnosem PVS SSSR však byl Alexej Kuzmič Rjepěňko vyznamenán druhým Řádem rudé hvězdy № 1 008 269. V lednu 1945 byl pak vyznamenán Řádem rudého praporu № 170 081 za boje v prostoru Chatvanu. V udělovacím listu je opět vyčerpávající soupis zničených cílů jeho jednotkou.¹⁰⁴ Ani po dobytí Berlína a osvobození Prahy však plukovník nenalezl klid. Spolu s 6. gardovou tankovou armádou byl odeslán na Dálný východ bojovat s Japonci. Zde si vysloužil poslední vyznamenání – Řád Alexandra Něvského № 11 648 za boje v Mandžusku v prostoru Mukdenu.¹⁰⁵ Po válce zůstal kádrovým důstojníkem jako gardový plukovník dělostřelectva. Mnou nalezená poválečná fotografie dokazuje, že byl po válce vyznamenán ještě třetím Řádem rudé hvězdy a druhým Řádem rudého praporu. Fotografie byla pořízena s jistotou po roce 1948, což dosvědčuje jubilejní medaile ke 30

¹⁰⁰ Platné údaje pro dobu udělení Řádu rudé hvězdy.

¹⁰¹ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682527, kart. č. 21.

¹⁰² Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682527, kart. č. 21.

¹⁰³ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682527, kart. č. 21.

¹⁰⁴ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690306, kart. č. 324.

¹⁰⁵ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 687572, kart. č. 2803.

letům Rudé armády na jeho uniformě. Podle toho, že dekrety k ostatním vyznamenáním nejsou digitalizované, usuzuji, že byla udělena za délku služby, což by odpovídalo i patřičným předpisům.¹⁰⁶

Druhým vojákem, kterému se zde věnuji, je Nikolaj Charitonovič Rybka. Tento ukrajinský spojař se narodil v roce 1919. V prosinci 1940 byl povolán do RKKA rozkazem Birskeho RVK Židovské autonomní oblasti, takže jej válka zastihla v době konání základní vojenské služby. Pocházel z vesnice Grigorjevka v Černigovské oblasti. Nepodařilo se mi najít bližší informace o tom, proč se v takto vzdálené oblasti v době povolání nacházel, ani o jeho službě v letech 1940-1941. Ale v roce 1942 v době bojů u Stalingradu sloužil seržant Rybka jako pobočník velitele roty 325. zvláštního frontového praporu spojařů. S jistotou se ve Stalingradu pohyboval od 7. září 1942 do 23. února 1943. V udělovacím listu stojí: „... *Nacházeje se ve městě Stalingradu v době od 7. září do 15. září 1942, vedl spojení od velitelství frontu do velitelství 62. armády, nehledě na nepřátelskou palbu a nedopustil přerušeni spojení na více než 10-15 minut...*“¹⁰⁷ Celkově se jeho jednotce za dobu bitvy o Stalingrad povedlo položit 82 km spojařského drátu, což je za okolností boje velmi přesvědčivý výkon. Natolik přesvědčivý, že byl velitelem praporu kapitánem Bykovským navržen na Řád rudé hvězdy. Udělení následně schválil velitel spojovacího vojska Jižního frontu generálporučík Koroljov. 15. dubna 1943 byl pozdější podporučík Nikolaj Charitonovič Rybka vyznamenán Řádem rudé hvězdy № 141 884. Pozdější dokumenty nejsou k dispozici, toto zajímavé ocenění zůstalo po celou válku jeho jedinou dekorací. Demobilizován byl v srpnu 1946.¹⁰⁸

Jak již bylo řečeno, protiútok sovětské armády na začátku roku 1943 odehnal německou armádu daleko na západ, přičemž byla obklíčena a rozdrčena 6. armáda generála Pauluse operující v prostoru Stalingradu. V roce 1942 padlo do německého zajetí 1,4 milionu sovětských vojáků, avšak v následujícím roce začal počet padlých převyšovat počet zajatých. Způsobeno to bylo hlavně komplikovanějšími možnostmi zajetí v případě ofenzívy, růstem instinktu národní sebezáchovy a také tvrdými postihy samovolného zajetí v případě následného osvobození.¹⁰⁹ Únorové protiúderů německých jednotek však vedly ke znovudobytí Charkova a Bělgorodu, což se střídavými úspěchy vedlo k vytvoření oblouku do německých pozic v prostoru Kurska. Těchto únorových a březnových bojů se účastnila i vojska 1. československého polního praporu v SSSR pod velením Ludvíka Svobody, a to v rámci 25. gardové střelecké divize generála Šafarenka. Na pravobřežní Ukrajině pak usilovně bojovala sovětská vojska s německou Heeresgruppe Süd.

Změny na frontě šly ruku v ruce se změnami udělování vyznamenání. 10. listopadu 1942 vyšel

¹⁰⁶ <https://www.moypolk.ru/kaliningrad/soldiers/repenko-aleksey-kuzmich>, 10. 4. 2019.

¹⁰⁷ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 531.

¹⁰⁸ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 531.

¹⁰⁹ ZUBOV, A. a kol: *Dějiny Ruska 20. století*, II. díl, Praha 2015, s. 86-87.

výnos PVS SSSR o právu velitelů frontů, armád, divizí a pluků udělovat některá státní vyznamenání. Po vydání tohoto výnosu se prudce zvýšil počet udělených kusů, zvláště pak v roce 1943 a v následujících dvou letech. Za rok 1942 bylo uděleno přibližně 40 000 Řádů rudé hvězdy, avšak jen v první polovině roku 1943 jich již bylo přes 145 000.¹¹⁰ V souvislosti s rychlým nárůstem návrhů na vyznamenání se však velmi prodlužovala doba mezi návrhem a skutečným udělením. Moskevská mincovna (dále jen MMD¹¹¹) neměla dostatek sil na takový nárůst výroby přenesené sem v průběhu roku 1942 z Krasnokamsku. K 1. prosinci 1943 bylo podle Státního výboru obrany schváleno 376 064 vyznamenání Řádem rudé hvězdy, avšak doručeno jich bylo pouze 273 977.¹¹²

Přesuňme se nyní opět do bitevní vřavy. Účastníkem bojů na Ukrajině byl Pavel Romanovič Večirko, narozený v roce 1915. Byl narozen na Ukrajině ve vesnici Adžamka Kirovogradské oblasti. Do RKKA byl povolán Koluškinským RVK v roce 1936 a sloužil do roku 1938. Mobilizován zpět byl 13. 5. 1942 jako poručík a sloužil pak jako rozvědčík 132. dělostřeleckého pluku 60. gardové střelecké divize 16. armády. Jeho schopnosti byly oceněny za rok po jeho povolání do boje. V udělovacím listu stojí: „...*V bojích u vesnic Christiště, Čerkasskoje, Pěrvomajskij a Sofijevka se pohyboval v prvních liniích a naváděl dělostřelce na cíle. V průběhu útoku sám zaměřil 2 samohybné kanony Ferdinand, 3 minometné baterie, několik dělostřeleckých baterií a palebných bodů...*“.¹¹³ Z rozkazu velitele 60. gardové střelecké divize generála Monachova byl gardový poručík Pavel Romanovič Večirko vyznamenán 7. října 1943 Řádem rudé hvězdy № 235 205. V roce 1944 pak za své zásluhy obdržel Řád vlastenecké války I. stupně № 60 742. Po válce zůstal v Rudé armádě a za odsloužená léta byl vyznamenán medailí Za bojové zásluhy a druhým Řádem rudé hvězdy № 3 222 246.¹¹⁴ Rok jeho odchodu do výslužby mi není znám.

Po vítězství v bojích na Kurském oblouku zahájila sovětská vojska rozsáhlý postup na Ukrajinu, o kterou se po celý rok 1943 vedly těžké boje. Těchto bojů se účastnil i poručík Vasilij Filippovič Kondraťjuk narozený v roce 1916 na Ukrajině. Jeho manželkou byla Antonina Illarionovna Kondraťjuk. Povolán do RKKA byl v roce 1937 Rovenským RVK Vorošilovgradské oblasti. V roce 1942 byl zajat jako voják 97. střeleckého pluku 18. střelecké divize Jihozápadního frontu.¹¹⁵ Avšak již v roce 1943 je veden jako osvobozen. Zde se dostáváme k neznámé neshodě jednotlivých nalezených dokumentů. V roce 1943 již poručík Kondraťjuk znovu slouží v RKKA, ale v dokumentech k prvnímu vyznamenání je uveden jako povolávací úřad Altbasarský RVK Severokazachstánské oblasti (bydliště Kazaň, ul. Černyševského č. 35) a v soupisu osvobozených

¹¹⁰ СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 141.

¹¹¹ Московский Монетный двор

¹¹² СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 142.

¹¹³ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 1767.

¹¹⁴ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 1767.

¹¹⁵ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 58, inv. č. 18001, kart. č. 1580.

zajatců zase Krasnodonský RVK. Proč tomu tak je, se mi zjistit nepodařilo. Jisté je, že v roce 1943 se účastnil těžkých bojů na řece Severní Doněc, konkrétně průlomu německé obrany na pravém břehu. Tento mimořádně odvážný důstojník neváhal riskovat svůj život a to, za co obdržel své první vyznamenání – Řád rudé hvězdy № 425 340, si zde zaslouhuje rozsáhlejší citaci: „*S. Kondratjuk v bojích při průlomu obrany protivníka na pravém břehu ř. Severní Doněc, v oblasti vsi Bogorodičnoje Pěrekopské oblasti a také v útočných bojích při osvobození obcí Dněpropetrovské a Záporožské oblasti od německých okupantů, operoval odvážně a směle, konaje dočasnou práci velitele baterie. V bojích u lesa jižně od Bogorodičného vyvedl děla do otevřené pozice a pod palbou rozprášil svou jednotkou batalion německé pěchoty, který útočil na naši obranu. V bojích o vesnici Brovky pak jeho baterie, které dočasně velel, zničila 2 nepřátelská děla a 3 kulometná hnízda s posádkami. V bojích na přístupech k Záporoží osobně zničil 1 dělo a ve spolupráci s jednotkou pak přibližně rotu německé pěchoty a 2 minomety.*“¹¹⁶ Odvážný poručík měl výjimečné štěstí, nebyl za celou válku raněn. Své další vyznamenání, Řád vlastenecké války II. stupně, obdržel 22. února 1944 za podíl na likvidaci Nikopolské skupiny německé armády, kde se svou baterií odrazil dva německé protiútoky a způsobil Němcům citelné ztráty.¹¹⁷ Posledním vyznamenáním války byl opět Řád vlastenecké války II. stupně udělený v dubnu 1945 za boje v Československu. V udělovacím listu stojí: „...*V bojích při přepravě na řece Moravě 10. 4. 1945 – 13. 4. 1945 a v bojích o obce Lanžhot a Kostice stál s. Kondratjuk na přímé palebné linii, zničil se svou četou 2 kulometry, 1 minometnou baterii, četou pěchoty a zajal sedm Němců, čímž zabezpečil úspěšnou přepravu a rychlé ovládnutí vsi.*“¹¹⁸ Kdy byl tento výjimečně odvážný důstojník demobilizován, mi však známo není.

Mimo tyto operace se velení Rudé armády snažilo všemožně zkomplikovat Wehrmachtu jeho týlové zabezpečení. Vyznamenání pro speciální jednotky patří k tajným dokumentům, avšak jedno z nich zde uvádím. V roce 1943 byl na jih převelen pro speciální úkol 12. výsadkový gardový střelecký pluk, jehož vojákem byl i gardový poručík Nikolaj Jakovlevič Sorokin, velitel roty protitankových pušek. Pluk byl vysazen na Ukrajině v prostoru Umaně s cílem zasadit Němcům prvotní úder před útokem pravidelných jednotek. Rus Nikolaj Sorokin se narodil v roce 1913 v Bělgorodu a byl v roce 1941 povolán Mikojanovským RVK Kurské oblasti. V roce 1943 byl ještě veden jako bezpartajní. V udělovacím listu se pouze obecně zmiňuje jeho statečnost a příkladnost. Konkrétním údajem je pouze zneškodnění 12 německých vojáků. Přes nesporné schopnosti však 3. října 1943 padl v boji.¹¹⁹ Za tyto zásluhy byl poručík Nikolaj Jakovlevič Sorokin 15. března 1944

¹¹⁶ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 2322.

¹¹⁷ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690155, kart. č. 1870.

¹¹⁸ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 687572, kart. č. 706.

¹¹⁹ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 11458, kart. č. 252.

posmrtně vyznamenán Řádem rudé hvězdy № 506 078.¹²⁰

V roce 1944 pokračovala rozsáhlá ofenzíva Rudé armády a postup se Němcům nedařilo zastavit. 27. ledna 1944 definitivně padla blokáda Leningradu a v únoru byla německá vojska obklíčena u Korsuně. V květnu pak Němci vyklidili Sevastopol a pokračovaly také těžké boje v Pobaltí. Červen a červenec pak proběhly ve znamení těžkých bojů mezi Pripjatí a Dvinou v rámci Operace Bagration. Zde byla fakticky kompletně zničena německá Heeresgruppe Mitte. Těchto bojů se v prostoru Rogačeva zúčastnil kapitán dělostřelecké rozvědky a velitel odposlouchávací roty Alexandr Isajevič Solženicyň. Solženicyň se narodil 11. prosince 1918 v Kislovodsku a do RSKA byl povolán Morozovským RVK Rostovské oblasti v září 1941. V roce 1942 byl odeslán do kostromské dělostřelecké školy a od března 1943 se nacházel v operující armádě, konkrétně u 63. armády na Centrálním a Brjanském frontu. 10. srpna 1943 byl vyznamenán Řádem vlastenecké války II. stupně za odhalení německé dělostřelecké skupiny, která pak byla úspěšně zničena.¹²¹ 15. září byl za tuto zásluhu také povýšen. Příležitost pro druhou dekoraci se naskytla za Operace Bagration. V udělovacím listu stojí: "...27. června 1944 při přepravě přes řeku Druť jeho oddíl zaregistroval 2 německé baterie, které se kapitánovi povedlo přesně dislokovat a zaměřit..." 8. července 1943 byl kapitán Solženicyň vyznamenán Řádem rudé hvězdy.¹²² Alexandr Isajevič Solženicyň se dožil konce války a posléze byl kvůli kritice Stalina v dopise příteli zatčen a odsouzen k věznění v GULAGu. V roce 1970 byl oceněn Nobelovou cenou za literaturu. Napsal dnes už světoznámá díla Jeden den Ivana Denisoviče a Souostroví GULAG, za která byl v roce 1974 vypovězen ze země. Do Ruska se vrátil až v roce 1994. Zemřel 3. srpna 2008.

Rok 1944 také přinesl nové podstatné změny v udílení Řádu rudé hvězdy. Masové udílení v tomto roce vedlo k hrubému narušení statutu důstojného řádu. Od října 1944 se Řád rudé hvězdy udílel za 15 let služby. V roce 1944 se celkově schválilo přibližně 2 100 000 udílení.¹²³ Většina z řádů byla doručena až v roce 1945. Řád se od tohoto roku považoval za nízké vyznamenání, jelikož ho dostávali jak frontovní vojáci, tak týloví „maníci“, kteří se vyznamenali pouze kvalitním šitím bot, nebo v případě Vasilije Alexandroviče Gromova roubováním stromů, což vedlo k vyšší úrodě. Za tyto vskutku „bojové“ zásluhy byl v roce 1943 navržen na Řád rudé hvězdy. Za předválečných dob nebo v prvních letech války by byl takovýto návrh smeten se stolu jako nesmyslný, avšak v roce 1944 svůj řád tento „bojovník“ skutečně obdržel.¹²⁴

Na začátku roku 1945 se již německá branná moc na celé frontě hroutila. Sovětská vojska v lednu osvobodila Varšavu, v únoru pak dobyla Budapešť. Na začátku dubna stála RSKA na Odře, na Moravě a na přístupech k Vídni. 14. dubna začala Rudá armáda provádět na Odře průzkum

¹²⁰ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682526, kart. č. 262.

¹²¹ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 147.

¹²² Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 4097.

¹²³ СТЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 153.

¹²⁴ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 1946.

bojem a 16. dubna přešla do plnohodnotného útoku. Operace se jako velitel spojovací roty 76. gardového střeleckého pluku 27. gardové střelecké divize účastnil gardový nadporučík Viktor Michajlovič Bragin. Narodil se ve městě Viksa Gorkovské oblasti a do řad RKKa byl povolán v roce 1942 Ardatovským RVK Gorkovské oblasti. Schopný spojař Bragin byl za zabezpečování spojení v srpnu 1944 při přepravě na řece Bug vyznamenán Řádem vlastenecké války II. stupně № 115 386.¹²⁵ 14. dubna 1945 byl pověřen vedením průzkumu bojem na levobřežním předmostí Odry v prostoru Alt Tucheband. Když byla jeho spojovací linie narušena, sám vyběhl z krytu a pět přerušovaných míst opravil. Jeho chvíle však měla přijít o dva dny později. 16. dubna 1945 v prostoru města Ludwigslust se nadporučík opět věnoval své práci. Němci však zahájili protiútok a při pokládání kabelu byl Bragin raněn. Nechme zde mluvit archiválie : „...*V tu chvíli byl raněn, avšak nepřestal zabezpečovat spojení a opravil 9 přetržených drátů. Když se protivníkovi nehledě na ztráty povedlo vtrhnout do našich pozic, soudruh Bragin se zbraní v ruce vstoupil v boj. Svým příkladem vedl vojáky na boj muže proti muži, ve kterém sám ubil 3 německé vojáky. K ošetření se z pole boje přesunul až po tom, co byla situace stabilizována.*“¹²⁶ Za tento působivý a odvážný výkon byl gardový nadporučík Viktor Michajlovič Bragin vyznamenán Řádem rudé hvězdy № 2 150 532.

Nebývalo zvykem vyznamenávat vysokými řády příslušníky týlového zabezpečení. Výjimku tvořilo obléhání Leningradu, kde byla jeho důležitost stejná jako v případě bojových operací. Rok 1944 však přinesl udílení Řádu rudé hvězdy i do této oblasti. Příkladem budiž rudoarmějec Ivan Andrejevič Taran. Narodil se v roce 1904 a pocházel z Poltavy. Dostupné archiválie nevysvětlují, proč nebyl povolán dříve. Jisté je, že v RKKa sloužil od září roku 1944 a byl povolán Poltavským RVK. Zařazen byl jako šofér 1. praporu 77. automobilního pluku 3. gardové armády 1. Ukrajinského frontu. V udělovacím listu se uvádí, že od 15. dubna do 25. dubna se se svým strojem typu Ford-6 účastnil bitvy o Berlín a za dobu své služby najezdil 27 050 km bez nehody. Velitelem praporu majorem Tkačukem byl navržen na Řád vlastenecké války II. stupně.¹²⁷ Ten však byl vyhrazen pro bojové zásluhy a zůstávala proto možnost vyznamenání Řádem rudé hvězdy, který v tomto roce značně pozbyval své vážnosti. 16. května 1945 byl tak vojín Ivan Andrejevič Taran vyznamenán z rozkazu velitele 3. gardové tankové armády generála Rybalka Řádem rudé hvězdy № 1 804 973. Demobilizován byl v srpnu 1945 a žil v Poltavě.¹²⁸

Závěr Velké vlastenecké války přinesl vyznamenání mnohým vojákům, kteří ho dříve neobdrželi z různých předpisových důvodů. Řád se opět začal udělovat za civilní zásluhy, i když od války ve Španělsku se jednalo o fakticky výhradně bojové vyznamenání. Připomeňme si skutečnost, že v letech války bylo uděleno minimum Řádů rudého praporu práce a Řádů znaku cti.

¹²⁵ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690155, kart. č. 2021.

¹²⁶ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 687572, kart. č. 1489.

¹²⁷ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690306, kart. č. 2685.

¹²⁸ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690306, kart. č. 2685.

Na závěr této kapitoly uvádím pravděpodobně nejzajímavější vyznamenání civilního pracovníka, které jsem měl možnost zaznamenat. Karl Iljič Eliasberg byl známý židovský dirigent, působící v Leningradu. Narodil se v roce 1907. Leningradskou filharmonii vedl od roku 1938 Jevgenij Alexandrovič Mravinskij, který však byl jako výjimečně nadaný umělec z obleženého města evakuován. Eliasberg tak přijal nabídku na dočasný zástup a jako dirigent orchestru leningradského rádia v letech blokády dirigoval nejvznešenější díla ruských skladatelů. Jeho magnum opus tvořilo dirigování premiéry 7. symfonie Dmitrije Dmitrijeviče Šostakoviče v obleženém Leningradu roku 1942. Navržen na vyznamenání byl v červenci 1945, a to ředitelem domu RKKA Sergeje Kirova plukovníkem Lazarjevem. 24. července 1945 byl Karl Iljič Eliasberg vyznamenán Řádem rudé hvězdy.¹²⁹

Poslední dva roky války přinesly také mnohé technické inovace ve výrobě řádu. Od počátku roku 1944 se matice řádu přestala vyrábět ze stříbra (zmetků sovětských odznaků a medailí) a začala se vyrábět z melchioru, tedy slitiny mědi a niklu. Mimo to byla rozběhnuta výroba řádu na moskevském závodu Platinapribor (dále jen MZPP), jelikož kapacity MMD zdaleka nestačily na požadavky fronty. Celkově se dá říci, že kvalita byla v posledních letech nejhorší za celé období existence SSSR. Řády rudé hvězdy z tohoto období nejsou na reversu vyhlazené, mají tmavé smalty z důvodu vysoké příměsi, smalt je tenký a loupe se, nebo jsou řády opatřeny nesouměrným a křivým šroubem. Jedním z hlavních neduhů pozdních řádů je velmi nekvalitní zpracování reliéfu středového medailonu, což platí zvláště pro závod MZPP. Výrobky závodu MZPP kromě toho vykazují velmi nízkou kvalitu smaltu, esteticky velice špatné a mělké rytí čísel a také různé kazy na obrubách středového medailonu nebo na samotné postavě vojáka. V předchozích letech by tyto řády byly poslány na přepracování, ale v této době na to jednoduše nebyl čas. Příliš dlouhé prodlevy by spěly k poklesu morálky, protože voják mohl před udílením kterýkoliv den padnout. MZPP vyrobil dvě série řádů v číselných relacích 1792164 - 1949660 a 2050199 – 2290504.¹³⁰ První série byla vyrobena v březnu až červnu 1945 a druhá v září stejného roku. Předchozí, následující a prodlevu vyplňující série vyráběl MMD. Jak již bylo řečeno, MZPP chyběli kvalifikovaní dělníci, a proto je možné vidět i řády bez razítka, pouze s vyrytou značkou MONĚTNYJ DVOR.

¹²⁹ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 687571, kart. č. 11.

¹³⁰ СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 46.

6. Několikanásobná vyznamenání Řádem rudé hvězdy

Velká vlastenecká válka poskytovala v mnohém vynikající platformu pro obdržení mnoha vyznamenání. Řád rudé hvězdy bylo ze své podstaty možné udělit i vícekrát, což bylo například u Řádu rudého praporu raritou, u Řádu vlastenecké války bylo neobvyklé vyznamenání stejným stupněm a ještě větší pozornost budilo vícero udělení například Řádu Alexandra Něvského nebo Řádu Lenina. U Řádu rudé hvězdy se pak několikanásobní nositelé vytvořili jedním tahem pera, a to již zmíněným výnosem PVS SSSR z října 1944, který nařizoval vyznamenání Řádem rudé hvězdy za 15 odsloužených let v RKKK. Nepodařilo se mi najít mnohé konkrétní příběhy několikanásobných nositelů, takže mnou uvedené podrobné příběhy se pohybují v rozmezí 2-3 řádů. Odborná literatura však uvádí skutečné rarity.

Například šesti Řády rudé hvězdy byl vyznamenán podplukovník tankového vojska Vasilij Vasiljevič Silantjev narozený v roce 1922. Byl povolán ihned po vypuknutí války Stalingradským městským vojenským komisariátem. Svůj první Řád rudé hvězdy obdržel za bitvu v Kurském oblouku, kde ukořistil německý tank a zachránil z hořícího tanku zraněného sovětského důstojníka.¹³¹ Ukořistěný tank poté sovětsí vojáci používali pro výpady do nepřátelských pozic. Jako technik se zajímal o opravu tanků T-34 a za celou válku jich opravil 156. Jelikož se jeho pojízdná dílna nacházela v prvních liniích, nejednou musel z čerstvě opraveného tanku pálit po útočícím protivníkovi. Takto se účastnil bitvy na Dněpru a u Žmerina. Zde obdržel další dva řády. Válku ukončil 9. května 1945 v Praze. Za chrabrost projevenou při bojích u Berlína a Prahy obdržel svůj čtvrtý Řád rudé hvězdy. Pátý obdržel v roce 1956 za odsloužená léta a v roce 1975 byl navržen na Řád „*Za službu vlasti v ozbrojených silách SSSR*“. Ale 22. února 1976 byl vyznamenán šestým Řádem rudé hvězdy № 3 660 887.¹³²

Pětý řád byl vyznamenán proslavený pilot-stíhač plukovník Ivan Nikiforovič Stěpaněnko narozený v roce 1920. V RKKK sloužil od roku 1940 a v roce 1942 ukončil pilotní učiliště. Poté ho již čekala cesta na frontu. I když měl za sebou již 60 bojových vzletů, až do července se mu nepodařilo sestřelit jediný letoun. 14. července měl však na svém kontě za jeden den hned tři

¹³¹ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 1337.

¹³² СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 156.

německé letouny. Na konci července byl za 87 vzletů a svá vítězství vyznamenán Řádem rudé hvězdy № 123 877.¹³³ Po tomto výkonu se z něj stal zkušený a obávaný protivník. V srpnu 1943 byl vyznamenán Zlatou hvězdou Hrdiny SSSR № 3 617 a v únoru 1945 obdržel toto nejvyšší ocenění podruhé (№ 74/2).¹³⁴ Mimo to byl v letech války Řádem rudé hvězdy vyznamenán ještě dvakrát (27. 7. 1943 № 231 937 a 11. 5. 1945 № 1 465 604).¹³⁵ Další dva řády obdržel v poválečné éře. První za odsloužená léta a druhý za mnou nezjištěné zásluhy.¹³⁶

Čtyři řády již patřily k poměrně obvyklé praxi a platilo to zvláště pro bojové letce, kteří se po válce účastnili různých tajných akcí, jako byla například Korejská válka. Mezi nositele čtyř „rudých hvězd“ patřili ale také Maršál spojovacího vojska Alexejev, nebo dvojnásobný Hrdina SSSR stíhací pilot Kokkinaki. Jestli bylo získání vyznamenání obtížné pro důstojníka, tím více pak bylo pro řadového vojáka. Rudoarmějec ženijního vojska Ivan Kirillovič Bočarov bojoval od července 1941. Svě první vyznamenání obdržel v roce 1943 a byla jím medaile Za odvalu № 28 751, avšak ve stejném roce byl soupis jeho vyznamenání doplněn ještě o jedno vyznamenání. V době útoku provázel svobodník Bočarov sovětské tanky přes minová pole a velké množství jich při tom zneškodnil. Dekorací se mu stal Řád rudé hvězdy № 417 418.¹³⁷ V říjnu 1944 byla jeho zásluhou v rekordním čase odminována cesta. Za tento čin byl vyznamenán druhým řádem № 2 125 668.¹³⁸ Svůj třetí řád si zástupce velitele ženijní roty svobodník Bočarov vybojoval ještě v Německu. Jeho úkolem bylo technické zajišťování přepravy na řece v prostoru Irgensdorfu. Zde zastupoval svého velitele a úspěšně splnil daný úkol. Třetí Řád rudé hvězdy udělený za tuto zásluhu (№ 2 165 664) mu byl doručen společně s předchozím, což vysvětluje tak blízká čísla obou dekorací.¹³⁹ Čtvrtý řád obdržel také ještě v Německu, a to 30. května 1945.¹⁴⁰ Následující den pak byl seržantovi Ivanu Kirriloviči Bočarovovi udělen titul Hrdina SSSR (medaile № 6 441, Řád Lenina № 42 186).¹⁴¹

Tři řády například obdržel Alexej Kuzmič Rjepěňko. Okolnosti a čísla jeho vyznamenání jsou již výše v této práci popsány, tedy nepovažuji za nutné je znovu uvádět. Připomínám, že vyznamenání třemi řády již patřilo k poměrně obvyklé záležitosti, zvláště pak v poválečném období. Dva řády pak patří k velice časté praxi. Přece zde ale uvedu jeden poměrně zajímavý příběh. Grigorij Alexejevič Matvijenko patřil ke starému kádru sovětských komisařů. Narodil se roku 1905 ve Velikých Soročincích u Poltavy a v RKKA sloužil od roku 1927. Povolán byl Kokandským RVK Ferganské oblasti Uzbecké SSR. Velké vlastenecké války se účastnil od června 1941 a hned v tomto

¹³³ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682524, kart. č. 404.

¹³⁴ http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=1235, 12. 4. 2019.

¹³⁵ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686196, kart. č. 3541.

¹³⁶ СТЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 160.

¹³⁷ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 1698.

¹³⁸ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686196, kart. č. 982.

¹³⁹ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686196, kart. č. 1815.

¹⁴⁰ СТЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 169.

¹⁴¹ http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=11764, 12. 4. 2019.

měsíci byl těžce raněn.¹⁴² Do služby se vrátil až v únoru 1942 a sloužil u 140. střelecké divize jako starší politruk. Válka si však žádá osobního příkladu a Matvijenko byl v srpnu 1942 opět těžce raněn a do prosince hospitalizován.¹⁴³ 12. prosince 1942 se opět vrátil do služby a v hodnosti podplukovníka dále vykonával svoji politicko-osvětovou práci podávaje při tom osobní příklad statečnosti. Zařazen byl ke 33. gardové střelecké divizi Jižního frontu jako politický zástupce velitele. I když se ze své pozice nemusel tento politruk pohybovat v bojových liniích, nacházel se většinou na místě nejtěžších bojů a podporoval vojáky. Udělovací list z 3. února 1943 uvádí: „...nehledě na těžkosti pochodu a mrazů, podporoval s. Matvijenko vojáky a zabezpečoval jejich vysokou morálku, což mělo rozhodující vliv při vedení boje. Když došel jednotce benzín, zabezpečoval přepravu raněných do nemocnice za pomoci místních prostředků. Organizuje obranu na obsazených pozicích nepřítele a stále je kontroluje, v mezech pak zabezpečuje alespoň nějakou zábavu odpočívajícím jednotkám. V nejtěžších situacích je s. Matvijenko odvážný a smělý důstojník, povzbuzující ostatní. Zaslouhuje státního vyznamenání Řádem rudé hvězdy.“¹⁴⁴ 12. března 1943 byl gardový podplukovník Grigorij Alexejevič Matvijenko vyznamenán Řádem rudé hvězdy. Za zbytek války obdržel kromě medailí ještě Řád rudého praporu, Řády vlastenecké války I. a II. stupně a druhý Řád rudé hvězdy za odsloužená léta. Po válce zůstal plukovník Matvijenko jako kádrový důstojník v RKKK. Kdy odešel do výslužby, mi není známo.¹⁴⁵

V poválečném kontextu zůstal ocenění Řádem rudé hvězdy záležitostí hlavně odsloužených let. V pozdějším období pak naskýtala příležitost pro vyznamenání Korejská válka, válka ve Vietnamu nebo v Afghanistanu či Egyptě. Maximální počet udělení jednomu člověku v poválečných letech činil 4 kusy, pokud tedy pomineme vojáky sloužící již v letech Velké vlastenecké války. Nositelem čtyř Řádů rudé hvězdy za Afghanistan byl například bitevní pilot Alexej Volkov a tří řádů velitel 5. brigády speciálního určení plukovník Grigorij Zlatin.¹⁴⁶

¹⁴² Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 58, inv. č. 818883, kart. č. 712.

¹⁴³ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 58, inv. č. 818883, kart. č. 712.

¹⁴⁴ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682527, kart. č. 27.

¹⁴⁵ Údaje vydedukovány z fotografie, která se nachází ve sbírce autora. Na uniformě Matvijenka se nachází jubilejní medaile „30 let RKKK“, takže s jistotou byla pořízena v nebo po roce 1948. Podplukovník Matvijenko je na ní oblečen do přehlídkového mundiru vz. 1943, takže naopak nemůže být pořízena později než na začátku padesátých let.

¹⁴⁶ СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 183.

7. Poválečná udílení

Sovětský svaz po Velké vlastenecké válce nevedl dlouhá léta větší bojové operace. Řád rudé hvězdy se v těchto letech uděloval za odsloužená léta nebo zpětně za zásluhy vykonané v letech války. Tyto zásluhy zdaleka nedosahovaly svým významem počinů, které byly oceněny již za války, a proto řády udělené v letech 1938-1945 požívají dodnes v Rusku značnou prestiž. V poválečné éře bylo zrealizováno kolem 900 000 udělení. Jen v letech 1946 – 1956 (do zrušení udělování za odsloužená léta) jich bylo uděleno 736 000. Z rozhodnutí PVS SSSR zůstala pravomoc udělovat státní vyznamenání až do roku 1946 u velitelů vojskových těles, takže se velení snažilo vyhovět všem žádostem o vyznamenání navrátilců se ze zajetí, raněných či dříve z různých důvodů nedekorovaných vojáků. V letech 1945-1947 tak bylo poválečnými udělovacími listy vyznamenáno 721 000 občanů SSSR. Z toho bylo 107 903 Řádů rudé hvězdy za zásluhy vykonané v době války.¹⁴⁷ 1. ledna 1947 se udělování vrátilo do předválečného stavu, takže právo udělovat státní vyznamenání mělo opět jen PVS SSSR. Celkově bylo za odsloužená léta u armády a námořnictva uděleno kolem 1 830 000 Řádů rudé hvězdy.¹⁴⁸

V roce 1955 k 50. výročí, bylo rozhodnuto vyznamenat účastníky povstání na křižníku Potěmkin Řádem rudé hvězdy. Jedním z nositelů byl Petr Jegorovič Poljakov, který kromě toho obdržel ještě medaili Za bojové zásluhy udělenou v roce 1954 hromadně posádkám lodí Varjag a Korejec, které se utkaly s japonskou eskadrou v bitvě u Čemulpa v roce 1904.

V říjnu 1956 povstali nespokojení Maďaři proti diktatuře komunistické strany. Povstání bylo velice tvrdě potlačeno sovětskou armádou. Sovětská armáda vtrhla do Budapeště dvakrát. Poprvé 24. října na žádost prvního sekretáře ústředního výboru MDP¹⁴⁹ Gerő Ernő a podruhé 4. listopadu na žádost jeho nástupce Jánose Kádára. Mimo vojsk, která byla v Maďarsku v době povstání ubytována, se potlačení účastnily 38. vševojsková a 8. mechanizovaná armáda.¹⁵⁰ V době bojů padlo kolem 720 sovětských vojáků, ztráty maďarských povstalců se pak sčítaly po tisícovkách.

Jedním z účastníků potlačení byl i Ivan Vasiljevič Suvorov. Tento ruský důstojník se narodil v

¹⁴⁷ СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 172.

¹⁴⁸ СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 173.

¹⁴⁹ Magyar Dolgozók Pártja = Maďarská strana práce

¹⁵⁰ СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 175.

roce 1914 a sloužil v RKKA od roku 1936. Povolán byl Danilovským RVK Jaroslavské oblasti. Do vřavy Velké vlastenecké války pak vstoupil v srpnu 1941. Za dobu války byl dvakrát raněn, a to v letech 1943 a 1944. Jeho prvním vyznamenáním byl Řád rudé hvězdy udělený 14. září 1943 za boje u Bělgorodu v rámci protiútoků u Kurska.¹⁵¹ Je velice pravděpodobné, že v roce 1942 byl zařazen u 62. armády Stalingradského frontu, jelikož v udělovacích listech se kromě řádů vyskytuje i medaile Za obranu Stalingradu.¹⁵² Druhým vyznamenáním byl pak Řád vlastenecké války II. stupně: „...*plní zadané úkoly, a to i v případech riskování života a vyniká iniciativou a osobní statečností...*“. Druhá válečná dekorace mu byla udělena 29. srpna 1944.¹⁵³ Třetí řád, Řád vlastenecké války I. stupně pak obdržel na boje u Częstochowa v průběhu operací na Odře, kde se staral o jejich průběh, plnění rozkazů a zásobování.¹⁵⁴ Jako zástupce velitele se gardový major Suvorov účastnil i bojů na Nise a u Drážďan, kde vynikal osobní odvahou při vedení bojových tankových útvarů 5. gardové armády do útoku. Válku zakončil v Praze. Za tyto zásluhy byl gardový major Ivan Vasiljevič Suvorov vyznamenán nejvyšším vojenským řádem, Řádem rudého praporu, a to z rozkazu velitele 5. gardové armády generálplukovníka Žadova 21. června 1945.¹⁵⁵ Jelikož poválečné dekrety nepatří k digitalizovaným archiváliím, můžeme se jen domnívat, kde a jak konal službu v letech 1945-1956. Jeho poválečné angažování poněkud diskredituje jeho válečné zásluhy. V době povstání v Maďarsku sloužil podplukovník Suvorov jako zástupce velitele 95. mechanizovaného pluku 27. mechanizované divize. Vzácnost, která je s jakýmkoliv takovým vyznamenáním spojena, si zaslouží plné citování.

„Velel skupině, která obsadila letiště jižně od Budapešti. V důsledku kvalitního velení při operaci se skupině povedlo letiště obsadit beze ztrát. Celá posádka byla odzbrojena a ani jedno letadlo se nedostalo do vzduchu. Úkol byl splněn. Poté obsadil město Mosonmagyaróvár. Blokoval radnici a držel pod kontrolou poštu, telegraf a policii. Zorganizoval velení ve městě a vedl zde boj proti fašistickým elementům.“ Podplukovník Ivan Vasiljevič Suvorov byl 18. prosince 1956 vyznamenán výnosem PVS SSSR Řádem rudé hvězdy № 3 395 921.¹⁵⁶

V letech 1959-1964 můžeme hovořit o velmi nízkém počtu udělených vyznamenání. Jejich počet v těchto letech nepřesahoval 800 kusů za rok.¹⁵⁷ O to zajímavější jsou pak udělení s těmito lety spojená. V roce 1961 se sovětská vláda cítila dostatečně sebevědomá, aby zahájila kosmický program. Výnosem PVS SSSR tak bylo 17. června 1961 vyznamenáno několik pracovníků letectva, kteří byli zapojeni do příprav prvního kosmického letu Jurije Gagarina. Patřili mezi ně například

¹⁵¹ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682526, kart. č. 1612.

¹⁵² Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682526, kart. č. 1612.

¹⁵³ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690155, kart. č. 2381.

¹⁵⁴ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690306, kart. č. 668.

¹⁵⁵ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690306, kart. č. 2189.

¹⁵⁶ <http://collectrussia.com/DISPITEM.HTM?ITEM=26773>, 13. 4. 2019, materiály a fotografie použity s laskavým svolením ředitele firmy Atlantic Crossroads, Inc. P. O. Box 144 Tenaflly, NJ 07670 U. S. A., Igora Mojsejeva.

¹⁵⁷ СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 176.

Vasilij Bondarenko, také Anatolij Jakovlevič Kartašov. Bývalý člen prvního náboru kosmonautů Anatolij Kartašov byl vyznamenán Řádem rudé hvězdy № 3 557 305. Řád mu byl doručen 12. dubna 1962 k 1. výročí prvního kosmického letu.¹⁵⁸ Kartašov byl později z navrhované další posádky propuštěn, jelikož po dvacátém absolvování cvičné centrifugy utrpěl šok. Mezi vyznamenanými za přípravy letu patřil i pozdější Hrdina SSSR kosmonaut Alexej Leonov.

Větší počet vyznamenaných pak souvisí s rokem 1967. Tehdy si Sovětský svaz připomínal dvě důležitá výročí. Prvním bylo 50. výročí Velké říjnové socialistické revoluce a druhým 50. výročí založení RKKA. K těmto dvěma událostem schválilo PVS SSSR 36 389 udělení Řádu rudé hvězdy. Mezi vyznamenanými byl i Vladimir Ivanovič Golovin. Tento hrdina občanské války v Rusku sloužil v armádě již v letech první světové války a vysloužil si dva svatojiřské kříže (4. a 3. třída) a dvě svatojiřské medaile Za chrabrost (4. a 3. třída). V říjnu 1918 vstoupil do RKKA a za dobu služby byl vyznamenán rytými hodinkami s nápisem „*Čestnému vojáku Rudé armády*“. Výnosem PVS SSSR byl Vladimir Ivanovič Golovin vyznamenán Řádem rudé hvězdy № 3 727 177.¹⁵⁹

Rok 1968 nepochybně souvisí se dvěma událostmi, které ovlivnily počet dosud udělených dekorací. První událostí byl výnos PVS SSSR z 22. února 1968, podle kterého se podruhé řešil osud raněných vojáků, kteří se aktivně účastnili Velké vlastenecké války, ale neobdrželi vyznamenání. Přesný počet medailí, udělených v tomto roce, není přesně znám. Řádů pak bylo uděleno mnohem méně. Do konce roku 1968 bylo raněným rudoarmějcům a válečným invalidům za bojové zásluhy vykonané v letech Velké vlastenecké války uděleno 9 231 Řádů rudé hvězdy.¹⁶⁰ Druhou událostí pak je invaze do Československé socialistické republiky. Kolik bylo za „*zásluhy*“ spojené s tímto aktem agrese uděleno vyznamenání, nepatří k odtajněným údajům, jelikož mnoho aktérů dosud žije. Publikace Strekalova a Durova uvádí pouze jedno, a to vyznamenání plukovníka Ašera Mojsejeviče Angello, který byl již čtyřnásobným nositelem Řádu rudé hvězdy. Se svou tankovou jednotkou obsazoval západní části ČSSR. Výnosem PVS SSSR ze září 1968 byl gardový plukovník tankových vojsk Ašer Mojsejevič Angello vyznamenán Řádem rudé hvězdy № 3 619 452.

Ostatní bojové operace, které sovětská armáda vedla v poválečných letech, stále nepatří k podrobně prozkoumaným a většina archiválií patří k tajným. Výjimku pak tvoří válka v Afghánistánu. Jelikož však nejsou archivní záznamy digitalizovány, je velice obtížné se k nim dostat. V dubnu 1978 byl do Afghánistánu poslán zvláštní kontingent sovětských vojsk s cílem „*internacionální pomoci*“. Pomoc se však protáhla na dlouhých 11 let. A že bylo v Afghánistánu skutečné horko, dosvědčuje i to, že už v roce 1984 byly zásoby Řádů rudé hvězdy vyčerpány, takže PVS SSSR muselo přistoupit k obnovení jejich každoroční výroby u MMD. Připomeňme, že výroba byla zastavena v roce 1967. První výnos o vyznamenání „*vojáků*“

¹⁵⁸ СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 176.

¹⁵⁹ СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 180.

¹⁶⁰ СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 181.

internacionalistů" byl vydán v roce 1980 a poslední v roce 1991. V těchto letech vyrobil MMD 113 999 kusů řádu.¹⁶¹

Jedním z účastníků bojů byl i ukrajinský voják – řidič Alexandr Vladimirovič Timoščuk. Narodil se v roce 1965 ve vesnici Moskvitanovka Polonské oblasti. Od roku 1979 byl členem KOMSOMOLu¹⁶² a měl střední vzdělání. Povolán byl 24. března 1983 Polonským RVK. Vzácnost archiválie určuje plnou citaci: „*V Demokratické republice Afghánistán od června 1983. Účastnil se devíti akcí proti povstalcům a projevil při tom hrdinství a chrabrost. 20. června 1985 při pohybu na trase Bagram-Pišgor (Pashghur), v prostoru vesnice Kidžol, se kolona dostala pod silnou kulometnou palbu povstalců. V přestřelce byl voják Timoščuk raněn do nohy, ale nehladě na silné krvácení navedl automobil do propasti, čímž zabezpečil úspěšný přesun celé kolony.*“ Výnosem PVS SSSR byl voják Alexandr Vladimirovič Timoščuk 21. listopadu 1985 vyznamenán Řádem rudé hvězdy № 3 766 722.¹⁶³

Jak již bylo řečeno, poslední výnos prezidenta SSSR o vyznamenání Řádem rudé hvězdy byl vydán 24. prosince 1991. Poslední je v soupisu vyznamenaných jméno Viktora Leonidoviče Rozumovského. 2. května 1992 byl vydán dekret Prezídia nejvyššího sovětu Ruské federace o nové soustavě státních vyznamenání, ve kterém již slavný Řád rudé hvězdy neměl své místo. Výjimku tvořila výroba duplikátů za ztracené dekorace. Jedna kuriozita se však přece jen vyskytla. 14. února 2006 bylo rozhodnuto o udělení vyznamenání zasloužilým bojovníkům války v Afghánistánu. Svě čestné místo mezi dekoracemi měl i Řád rudé hvězdy. Tímto datem se uzavřela dlouhá éra významného řádu, kterým se dodnes rádi honosí veteráni všech válek SSSR.¹⁶⁴

¹⁶¹ СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 310.

¹⁶² Всесоюзный ленинский коммунистический союз молодежи = Všesvazový komunistický svaz mládeže

¹⁶³ Řád a příslušné dokumenty k němu pochází ze sbírky autora.

¹⁶⁴ СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва, 2008, s. 192.

8. Zahraniční nositelé Řádu rudé hvězdy

Rudá armáda od začátku války hledala spojence v Anglii a USA. Žádaná pomoc spočívala hlavně v dodávkách surovin a výzbroje, jelikož RKKa táhla celou tíhu německé agrese v letech 1941-1943 sama. Už v roce 1941 se v přístavu v Murmanskú uskutečnilo první setkání sovětských a anglo -amerických vojáků. Protože oba státy poskytovaly SSSR vydatnou pomoc, bylo nutné hlavní prostředníky této pomoci vyznamenat. PVS SSSR však s udílením zahraničním příslušníkům významně otálelo. Vše se změnilo v roce 1943, kdy se v boji poprvé předvedly spojenecké československé a polské jednotky, vycvičené a vyzbrojené na území SSSR. První vyznamenání Řádem rudé hvězdy se uskutečnilo v březnu 1943, kdy Čechoslováci prokázali své bojové schopnosti u Sokolova. Velitel praporu Ludvík Svoboda byl dekorován Řádem Lenina, nadporučík Otakar Jaroš byl posmrtně vyznamenán titulem Hrdina SSSR. V soupisu vyznamenaných se nacházelo i 22 jmen navržených na Řád rudé hvězdy. Najdeme mezi nimi tak známá jména jako Marie Ljalková, Josef Buršík, Richard Tesařík a další.¹⁶⁵ Po studiu jednotlivých udělení podotýkám, že zásluhy některých ostatních nejmenovaných by v RKKa sotva postačovaly na medaili Za bojové zásluhy. Tato skutečnost byla dána hlavně propagandistickým charakterem celého ceremoniálu. Čechoslováci se potom účastnili i bojů u Kyjeva, Bílé Cerkve, Žaškova a Dukly. Za boje u Kyjeva obdrželi tři vojáci titul Hrdina SSSR – Richard Tesařík, Antonín Sochor a Josef Buršík. Řádem rudé hvězdy byl pak vyznamenán Václav Kovařík.¹⁶⁶ Následovaly boje o Dukelský průsmyk. V udělovacím listu na druhý Řád rudé hvězdy Richarda Tesaříka z 5. února 1945 stojí: „*Velitel 3. tankového praporu nadporučík Tesařík v bojích o vesnici Teodorovku, město Duklu a výšiny 557 a 694, přijal velení prvního a třetího praporu a pod jeho velením byli Němci vytlačeni z těchto důležitých obranných bodů. V boji o výšinu 694 byl těžce raněn, ztratil oko. Po vyléčení se ihned vrátil do služby a jako velitel je zařazen dosud.*“¹⁶⁷

Následující udělení z 25. února 1945 náleží k těm méně zajímavým, ale bezpochyby důležitým. Na návrh z tohoto dne byl vyznamenán podporučík Jaroslav Dostál, náčelník kontrarozvědky.

¹⁶⁵ KUBELKA, Adolf: II. československý odboj v SSSR, Bratislava 1948, s. 236.

¹⁶⁶ BROŽ, M.: Válečné dokumenty vypovídají, Praha 2007, s. 131.

¹⁶⁷ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686046, kart. č. 189.

Vyznamenání si vysloužil v bojích o Duklu, kde sloužil jako osvětový důstojník. Po tom, co byli všichni pracovníci štábu praporu zraněni, zastupoval jejich místa a nacházel se v prvních liniích. Velitelem 1. samostatné brigády generálem Satorie byl navržen na Řád rudé hvězdy. V udělovacím listu stojí: „...*projevil chrabrost a odvalu a jeho práce velmi motivovala vojáky. Odhalil mnoho nepřátelských elementů, zanechaných na území ČSR německými okupanty...*“.¹⁶⁸ Udělovací list podepsal velitel armádního sboru, generál Ludvík Svoboda. Jaroslav Dostál byl mimo jiné nositelem dvou Československých válečných křížů 1939 a medaile Za chrabrost před nepřitelem.¹⁶⁹

V říjnu 1943 se pak prvního bojového nasazení dočkala polská 1. pěší divize Tadeusze Kościuszka. Bitva o město Lenino z 12. října 1943 se stala prvním vystoupením polské jednotky na východní frontě, a toto datum se až do roku 1989 slavilo jako Den Polské lidové armády. Po pádu komunismu prošel výklad bitvy přezkoumáním a odbornou kritikou, která umožnila pohled na tuto akci autentizovat. Polští vojáci při svém nasazení překonali vodní překážku a zničili silně opevněnou obranu Němců, přičemž zlikvidovali kolem 1800 německých vojáků. Ukořistili 58 děl. Sami však zaplatili vysokou cenu: 510 padlých, 1776 raněných a kolem 750 nezvěstných. Ztráta více než 3000 mužů se rovnala 23,7 % celkového stavu divize.¹⁷⁰ Jelikož údaje o vyznamenání polských vojáků nejsou dostupné, můžeme se jen domnívat, kolik a za jaké zásluhy bylo dekorací uděleno. Fotografie každopádně ukazují i polské vojáky vyznamenané Řádem rudé hvězdy.

Mezi spojence SSSR na východní frontě patřila i 1. bulharská armáda. Náležela ke 3. Ukrajinskému frontu. Jedním z příslušníků byl i plukovník Vasil Sotirov Ilčev, náčelník spojovacího oddělení armády. Jeho práce měla velmi kladný vliv na průběh operací, protože nedopustil žádné přerušení spojení, takže kooperace jednotek byla velmi kvalitní. Zajímavým doplňkem je, že: „...*jeho jméno je připomínáno v rozkazech vrchního velitele – maršála Stalina...*“¹⁷¹. Plukovník Vasil Sotirov Ilčev byl 22. dubna 1945 vyznamenán Řádem rudé hvězdy № 1 255 780.¹⁷²

22. března 1944 byl za úspěšné řízení námořních konvojů Řádem rudé hvězdy vyznamenán anglický kapitán Hay Mond. 23. května 1944 byl stejným výnosem vyznamenán také anglický kapitán Andrew Wallis. Kromě něj se ve výnosu nacházela jména ještě dvaceti dalších, vyznamenaných hlavně za zásluhy spojené s pomocí SSSR. Jednotky, ve kterých vojáci sloužili, byly dislokovány v Iráku a Íránu.¹⁷³ Vyznamenání spojená s pomocí lend-lease však náleží k utajovaným archiváliím. Do června 1944 bylo Řádem rudé hvězdy vyznamenáno 182 zahraničních občanů.¹⁷⁴

¹⁶⁸ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686046, kart. č. 189.

¹⁶⁹ http://www.vyznamenani.net/?page_id=13, 18. 4. 2019.

¹⁷⁰ <https://www.druhasvetova.com/?p=bitvy/Lenino>, 18. 4. 2019.

¹⁷¹ Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690306, kart. č. 3500.

¹⁷² Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690306, kart. č. 3500.

¹⁷³ СТЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В: *Орден Красной Звезды*, Москва 2008, s. 149.

¹⁷⁴ <http://mondvor.narod.ru/ORStar.html>, 18. 4. 2019.

9. Porovnání se zahraničními dekoracemi doby druhé světové války

Hledat obdobu Řádu rudé hvězdy v zahraničí je velmi problematické. V této kapitole se pokusím nastínit alespoň základní možné porovnání s dekoracemi sovětských spojenců či nepřátel se zaměřením na druhou světovou válku. Připomeňme si, že sovětská faleristika se distancovala od té zahraniční a porovnání s ní není možné z optického hlediska, ani z hlediska počtu udělených kusů. Jediné porovnání nabízí statut dekorací a jejich stanovy.

Německá armáda neměla v letech druhé světové války jakýkoliv řád v pravém slova smyslu. Její tradice se omezovala na Železný kříž I. a II. třídy a posléze na Rytířský kříž s různými doplňky (brilianty, meče a dubové ratolesti). Dle mého názoru a výsledků výzkumu bych se přikláněl k porovnání s Železným křížem I. třídy. Nebyl dostupný všem vojákům, ve své podstatě je podobný statutem i procentuálním počtem udělení (platí pro léta 1941-1944)¹⁷⁵ Předpokladem pro udělení jednotlivých stupňů Eisernes Kreuz byla mimořádná statečnost v boji s nepřitelem nebo vynikající zásluhy při velení bojové jednotce, což se statutu Řádu rudé hvězdy podobá. Pokud se tyto zásluhy opakovaly a významově zvyšovaly, byl udělen následující stupeň EK.¹⁷⁶ V porovnání s Řádem rudé hvězdy byl Železný kříž v prvních letech války poměrně běžnou dekorací. Jak šla válečná léta, narůstal na obou stranách počet křížů, avšak údaje o skutečném počtu udělených EKI jsou nenávratně ztraceny. Přesto se přikláním k EKI jako k jediné reálně porovnatelné dekoraci s Řádem rudé hvězdy. Ostatní dekorace pro pěší či tankové vojsko nebo bojové spony považuji za odznaky a nikoliv za vysoká státní vyznamenání.

Japonská armáda vycházela z tradiční západní představy o faleristice, kterou zde vytvořila anglická a francouzská intervence. Pro vojáky byly určeny tři řády. Řád vycházejícího slunce v osmi třídách, Řád svatého pokladu v osmi třídách a Řád zlatého luňáka v sedmi třídách. Jelikož byl Řád rudé hvězdy udělován ve své éře i civilním pracovníkům a týlovému zabezpečení, je velmi těžké porovnání s japonskými dekoracemi. Japonská vyznamenání (na rozdíl od sovětských)

¹⁷⁵ V pozdější době narušený statut Řádu rudé hvězdy musíme zohlednit i v tomto porovnání.

¹⁷⁶ <http://www.warcross.cz/wordpress/?p=2364>, 15. 4. 2019.

podléhají přísným kastovním parametrům, takže vyšší stupně řádů nemohl prostý japonský voják získat a japonský důstojník naopak nedostal třídu nižší. Problematické je, že Řád rudé hvězdy je určen vojákům a civilní vyznamenání jsou výjimkou. U japonských Řádů vycházejícího slunce a Řádů svatého pokladu se počítá i s případným civilním udělováním. Jako dlouholetý sběratel bych se přiklonil ke srovnání s Řádem zlatého luňáka 7. třídy. Je zhotoven ze stříbra a byl za bojové zásluhy udělován nižší hodnostní skupině japonské armády. Řád byl udělován za osobní statečnost spojenou s vykonáním hrdinského činu, a za velitelské nebo bojové schopnosti. Během druhé světové války bylo uděleno kolem 700 000 kusů řádu, většina z nich 7. třídy.¹⁷⁷ Dobové záběry neukazují japonské vojáky s dekoracemi. Byla nošena jen při speciálních příležitostech, a proto je těžké posoudit, jak často se tento řád vyskytoval mezi bojujícími jednotkami. Mnohé dokumenty a příslušné matriky byly ztraceny při bombardování Tokia v roce 1945.¹⁷⁸

Zajímavé porovnání tvoří americké dekorace z období druhé světové války. V USA se vytvořila velmi svérázná soustava vyznamenání, je možné se setkat s několika dekoracemi za jednu zásluhu. Mnohá vyznamenání tak podléhají podobným stanovám. Pro porovnání jsem zvolil Silver Star. Silver Star je druhé nejvyšší vojenské vyznamenání armády USA, což do roku 1943 platí i pro Řád rudé hvězdy. Silver Star se uděluje za vynikající bojové výsledky a odvahu, která však nedostačuje na udělení Čestného služebního kříže a na Medaili cti. Připomínám, že Řád rudé hvězdy byl do přelomu let 1942/43 udělován za zásluhy, které nedostačovaly na Řád rudého praporu nebo Řád Lenina. Celkový počet udělených kusů je kolem 150 000. Po roce 1943 bych Řád rudé hvězdy porovnával především s Bronze Star. Je to nižší stupeň vyznamenání, a za zásluhy v době druhé světové války jej obdrželo kolem milionu vojáků. Dekrety a jednotlivé udíleci archiválie nejsou k dispozici. Pro zajímavost uvádím, že jedním z nositelů Bronze Star byl i nositel Řádu rudé hvězdy, armádní generál Vasilij Filippovič Margelov.¹⁷⁹

S československými dekoracemi se ty sovětské porovnávají poněkud pohodlněji, protože mnozí českoslovenští občané byli za jednu zásluhu vyznamenáváni jak československým, tak sovětským oceněním. Nejrozumnější porovnání je dle mého názoru s Československým válečným křížem 1939. *„Československý válečný kříž 1939 byl zřízen na památku boje za osvobození republiky Československé z nepřátelského obsazení jako viditelné vyznamenání československým občanům ve vlasti, jednotkám a příslušníkům československé armády v zahraničí, jakož i jednotkám a příslušníkům spojeneckých armád, kteří se zúčastnili boje, vzplanuvšího v r. 1939, a prokázali v něm vynikající a úspěšný čin výkonný nebo velitelský, při němž byli osobně vystaveni nebezpečí života nebo život obětovali.“*¹⁸⁰ Pravdou je, že válečný kříž 1939 bylo možné obdržet pouze za zásluhy

¹⁷⁷ <http://gmic.co.uk/topic/11078-order-of-the-golden-kite-how-to-date-them/>, 15. 4. 2019.

¹⁷⁸ Pozn. autora.

¹⁷⁹ http://www.warheroes.ru/hero/hero.asp?Hero_id=1030, 15. 4. 2019.

¹⁸⁰ http://www.vyznamenani.net/?page_id=13, 15. 4. 2019.

vykonané v době druhé světové války, což porovnání s Řádem rudé hvězdy poněkud komplikuje. Opětovné vyznamenání válečným křížem se značilo lipovými ratolestmi na stuze, a kříž byl in natura udělován pouze jednou. Výjimkou je pozůstalost gen. Tesaříka, kterou tvoří tyto kříže dva. Pro srovnání – Řád rudé hvězdy se uděloval vždy in natura a bylo to nejobvyklejší vyznamenání pro vícero udělení. Válečným křížem za boje u Sokolova byla vyznamenána Marie Ljalková, odstřelovačka 1. sam. polního praporu v SSSR. Za odvahu v boji byla za tu stejnou zásluhu vyznamenána i Řádem rudé hvězdy. ČSR neměla až do poloviny války kromě medaile Za chrabrost a medaile Za zásluhy vyšší vyznamenání, byl vyšším i nižším hodnostem udělován právě válečný kříž, což plně odpovídá i praxi pro udělení Řádu rudé hvězdy.

10. Závěr

V této práci se pokouším shrnout své dosavadní studium konkrétní oblasti sovětské faleristiky. Cíle, které jsem si stanovil, byly z větší části splněné. Doufám, že tato studie bude platnou pomůckou při práci historiků a sběratelů. Myslím, že v tomto ohledu jsou odkazy a mnou předložené možnosti bádání více než uspokojivé. Dalším cílem pak bylo podat obsáhlou studii o řádu samotném. Pro objasnění vynechání některých důležitých informací podotýkám:

1. Kupony na finanční příjem, které plynuly z udělených řádů a medailí, souvisí spíše s řádovou knížkou, ne s řádem samotným.
2. Mnoho nezletilých vojáků obdrželo za války Řád rudé hvězdy. Jejich jména jsem zde záměrně nepublikoval, jelikož dokumenty mnohdy neuvádějí skutečný věk a délku služby, ani místo narození. Tyto dokumenty by bylo nutné porovnat s matrikami, které však nejsou dostupné.
3. Typy, varianty a verze Řádu rudé hvězdy uvedené v příloze neslouží jako sběratelská příručka, ale jako spolehlivá chronologická pomůcka pro druhoválečné kusy. Předválečné a poválečné varianty a verze nejsou nafoceny kompletně.
4. Záměrně jsem se vyhýbal kolektivním oceněním, která by vystačila na samostatnou práci. Soustředil jsem se proto na vyznamenání jednotlivců.
5. Zahraniční dekorace východního bloku v podobě Řádu rudé hvězdy jsem vynechal, práce je soustředěna hlavně na Velkou vlasteneckou válku.
6. Porovnání se zahraničními dekoracemi je pouze obecné, protože nejsou dostupné žádné archiválie a amatérská literatura neposkytuje potřebné informace.

Práce s archiváliemi, které jsou dostupné a digitalizované je velmi zdoluhavá, avšak přináší potřebné výsledky. Z tohoto důvodu bych velmi doporučil historikům manipulaci s nimi. Ruští kolegové se velmi snažili o preciznost, takže při základní znalosti ruštiny je možné v nich vyhledat opravdu nepřehledné množství informací. Podotýkám, že faleristik může s digitálním archivem pracovat jen v případě, že zná jméno nositele dekorace. V opačném případě musí vyznamenání hledat podle čísla, což lze po individuální dohodě s vedením Centrálního archivu MO RF v

Podolsku.

Dalším cílem práce bylo vytvořit studii o vyznamenávání Řádem rudé hvězdy v letech války. Povedlo se mi vysondovat, že většina řádů byla udělena v bojových útvarech, menší počet z nich u týlového zabezpečení. Podle mých odhadů, je procent udělených řádů u operujících armád kolem 80-85% z celkového počtu udělených. Mimo to zůstává faktem, že Řád rudé hvězdy byl na konci války nejčastěji udělovaným řádem, takže požíval značně nízkého statutu.

Literatura, která je dostupná, mi sice poskytla základní platformu, ale absolutně postrádala zdroje a informace z archivů. Publikace Strekalova a Durova tak zůstává tím nejlepším, co může historik o tomto řádu najít. Práce Tumanova z roku 1946 je spíše souhrnem předpisů a obecných frází. Socialistické publikace se vyznamenáním celkově věnují jen velmi málo. Portál MONDVOR, který jsem často v této studii citoval, je dle mého soudu velmi kvalitní. Mému hodnocení přispívá také to, že mnohé údaje v něm obsažené, jsem schopen podložit archiváliemi, nebo již zmíněnou publikací Strekalova a Durova. Ostatní publikace, se kterými bych mohl srovnávat dosavadní studium, jednoduše nejsou.

V mnohém jsem dokázal vyvrátit lži o vyznamenání pro raněné či o tom, že Řád rudé hvězdy byl nízký stupeň ocenění. V archiváliích jsem nenašel jediné udělení, které by bylo schváleno čistě za zranění. Bylo nutné k tomu prokázat nějaké zásluhy či odvalu a chrabrost. Honosit se Řádem rudé hvězdy tak neznamenovalo pouhé zranění nebo jen vzorné plnění povinností. Brát Řád rudé hvězdy jako nižší ocenění, je možné až v letech 1944-1956. Mimo tuto éru se jednalo o velmi vysoký řád, což doufám dostatečně dokazuje moje analýza předválečných a poválečných udělení.

Takto bych shrnul úspěchy a nedostatky své práce. Pokusil jsem se podat obsáhlou studii a věřím, že bude spolehlivou a kvalitní pomůckou při určování válečných řádů. Práci je možné využít také pro její citace, které odkazují na mnohé (většině sběratelů a historiků) neznámé zdroje. Byl bych velmi rád, kdybych tímto skromným příspěvkem dokázal pomoci svým kolegům, kteří si často neví rady s určením sovětské dekorace a s její datací.

11. Seznam pramenů a literatury

1. ARCHIVNÍ PRAMENY

- Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 687571, kart. č. 11.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682527, kart. č. 21.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682527, kart. č. 27.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682523, kart. č. 29.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682524, kart. č. 76.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 147.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686046, kart. č. 189.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682524, kart. č. 229.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 11458, kart. č. 252.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682526, kart. č. 262.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690306, kart. č. 324.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 687572, kart. č. 371.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682524, kart. č. 404.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682524, kart. č. 473.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 531.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690306, kart. č. 668.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 687572, kart. č. 706.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 58, inv. č. 818883, kart. č. 712.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686196, kart. č. 760.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686196, kart. č. 982.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 1337.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 687572, kart. č. 1489.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 58, inv. č. 18001, kart. č. 1580.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 682526, kart. č. 1612.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 1698.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 1767.

Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686196, kart. č. 1815.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690155, kart. č. 1870.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 1946.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690155, kart. č. 2021.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690306, kart. č. 2189.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 2322.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690155, kart. č. 2381.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690306, kart. č. 2685.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 687572, kart. č. 2803.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 690306, kart. č. 3500.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686196, kart. č. 3541.
Centrální archiv Ministerstva obrany Ruské federace v Podolsku, fond č. 33, inv. č. 686044, kart. č. 4097.

2. LITERATURA

БИРИЧЕВ, И.: *108-я стрелковая дивизия в боях за освобождение Можайска*, Москва 1974.

ВЬЮНЕНКО, Н.: *Черноморский флот в Великой Отечественной войне*, Москва 1957.

ЛАРИН, М., ХВАТОВ, А.: *Неизвестные войны России*, Москва 2012.

СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В.: *Орден Красной Звезды*, Москва 2008

СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В.: *Орден Красного знамени*, Москва 2005.

СТРЕКАЛОВ, Н., ДУРОВ, В.: *Орден Ленина и Орден (проект) Сталина*, Москва 2005.

ENGLE, Eloise, PAANANEN, Lauri: *The Winter war: The Soviet Attack on Finland*, London 1992.

HUGH, Thomas: *The Spanish civil war*, London 1990.

CHVOSTOV, M.: *The Russian Civil War (1): The Red Army*, Bloomsbury, 1996.

DUROV, V.: *Ruská a sovětská vojenská vyznamenání*, Praha 2006.

CHARVÁT, J. a kol.: *Dějiny novověku IV*, Praha 1973.

RICHTER, K.: *Válka začala v Polsku*, Praha 2004.

TUMANOV, R.: *Vyšší stupně vyznamenání, řády a medaile SSSR a odznaky Rudé armády*, Praha 1945.

ZUBOV, A. a kol.: *Dějiny Ruska 20. století, II. díl*, Praha 2015.

ŽUKOV, G.: *Vzpomínky a úvahy*, Praha 2005.

3. INTERNETOVÉ ZDROJE

<http://podvignaroda.ru/?#tab=navHome>, 12. 3. 2019.

<https://pamyat-naroda.ru/>, 12. 3. 2019.
<http://www.warheroes.ru/>, 12. 3. 2019.
<http://mondvor.narod.ru/>, 12. 3. 2019.
<http://generals.dk/>, 12. 3. 2019.
http://www.istor-44gsd.ru/Html/person_1.html#vinogr, 4. 4. 2019
<http://www.vekperevoda.com/1900/frenkel.htm>, 12. 4. 2019.
<https://www.moypolk.ru/kaliningrad/soldiers/repenko-aleksey-kuzmich>, 12. 4. 2019.
<http://collectrussia.com/DISPITEM.HTM?ITEM=26773>, 12. 4. 2019.
http://www.vyznamenani.net/?page_id=13, 12. 4. 2019.
<https://www.druhasvetova.com/?p=bitvy/Lenino>, 18. 4. 2019.
<http://www.warcross.cz/wordpress/?p=2364>, 15. 4. 2019.
<http://gmic.co.uk/topic/11078-order-of-the-golden-kite-how-to-date-them/>, 15. 4. 2019.

SUMMARY

The Order of the Red Star is among the most important orders of Soviet era. This order is in the Soviet awards a little bit inferior. It is considered to be the order for the wounded, a service award or a kind of lower award before the decoration with Order of the Patriotic War or Order of the Red Banner. In my work I would like to present in details a review of the system of military decorating during the Great Patriotic War period. I have worked with the preserved recordings and with the books of collectors. The large part consists of order versions and the makers of Soviet decorations. Literature dealing with Soviet phaleristics is very rare or not detailed enough. The aim of my work is to contribute to afford of Russian colleagues, who improved the knowledge on Soviet phaleristics.

The first part of the study is devoted to Soviet decorations before the WWII. In this section we can find details about distinguishing marks of Soviet decorations, about their number, versions and makers. The source of this part is in books by Strekalov and Durov, which have stayed the best source of information on Soviet awards in the prewar period.

My work is focused on specific decorations awarded during the Great Patriotic War. Among the decorated there are Alexey Kuzmich Repenko, Nikolai Kharitonovich Rybka, Alexander Isaevich Solzhenitsyn, Mikhail Timofeevich Kalashnikov and other Red Army soldiers.

The end of my work I'm devoting to awarding of foreign soldiers and comparing of the Order of the Red Star with different decorations of allies and enemies of the Soviet Union. In the picture attachment there is possible to find some chosen awards used in my work. There are orders from the whole period of the Soviet Union with their description.

My thesis is a contribution to the history of the Soviet Union. It is addressed to historians, who wants to understand the Soviet military tradition and character of Soviet soldiers at all.

